

RINDI

Nr 3 • 2011

RINDI

TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNDSK BOTANIK

Årgång 31 • 2011 • Nr 3

Tidskriften ges ut av Gotlands Botaniska Förening

Redaktion: Marita Westerlind, Grötlingbo, Skolan 123, 623 38 Havdhem

Rindi erhåller du antingen genom att bli medlem i Gotlands Botaniska Förening (att bli medlem kostar fr.o.m 2007 150 kr/år för den som bor i Sverige, 250 kr/år för den som bor i utlandet och inte betalar genom svenskt postgiro) eller genom att prenumrera (samma pris som för medlemskap). Familjemedlem betalar 25 kr/år. Studerande betalar 75 kr/år.

Föreningens postgiro är 68 36 66-2. (OBS! Betalning med check accepteras ej!)

Adressen är: Gotlands Botaniska Förening, c/o Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby.

Hemsida: www.gotlandsflora.se

Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har som ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter samt genom att arrangera excursionser och sammankomster.

Styrelse

Ordf.	Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby	tel 0498-21 45 59
V. ordf.	Dan Paulsen, Talluddskviar 22D, 621 41 Visby	tel 0498-26 49 75
Sekr.	Gun Ingmansson, Vinkelgatan 2 b, 621 49 Visby	tel 0498-27 13 43
Kassör	Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby	tel 0498-21 61 92
Övriga	Bo Göran Johansson, Vall, Levide 508, 621 93 Visby	tel 0498-26 62 04
	Jens-Henrik Kloth, Othem, Norrbys 563, 624 46 Slite	tel 0498-22 60 22
	Britta Johansson, Brunngatan 5, 621 46 Visby	tel 073-772 18 05
	Karin Wågström, Furubjers, 620 33 Tingstäde	tel 0498-27 42 66

Omslagsbild: Ormbär *Paris quadrifolia*, Bendes strandänga, Anga, 6 juni 2009.

Foto: Marita Westerlind

Gotländska svampar i den nya rödlistan 2010

ELSA BOHUS JENSEN

ArtDatabankens nya rödlista för hotade djur-, växt- och svamparter publicerades i april 2010, och var en revision av rödlistan för 2005. Rödlistan är en förteckning över de svenska arter vars fortlevnad av någon anledning kan anses hotad och därför behöver övervakas. Avsnittet med kärlväxter behandlades av Jörgen Petersson i en artikel i Rindi nr 1 2010. Nu är det dags för svamparna. I Sveriges Mykologiska Tidskrift, som utges av Sveriges Mykologiska Förening, kom hösten 2010 en artikel av Anders Dahlberg och 11 andra mykologer med titeln ” Den nya Rödlistan har 746 svampar”. Där beskrevs ingående tillvägagångssättet att utvälja dessa ur de femtusen arterna svenska storsvampar. Man bedömer arternas utbredning och populationsstorlek, samt eventuella storleksminskningar. Orsakerna till problem är ofta att biotoper försvinner eller förändras till följd av exploatering av mark, och ogynnsamma brukningsmetoder hos jord- och skogsbruk. En annan faktor är sjukdomar på träd, som almsjukan och askskottsjukan. Kunskapsläget har förbättrats genom ökad rapportering på senare år och skapat underlag för naturvårdsåtgärder som reservatsbildning. För ett fåtal arter som är sällsynta även i övriga Europa utarbetas särskilda åtgärdsprogram.

Alla svampar saknar klorofyll och skaffar sig därför behövliga kolhydrater på annat sätt än genom fotosyntes. En del kan leva på död ved, andra bildar s.k. mykorrhiza, där svampens underjordiska trådsystem förbinds med rötterna av träd eller vissa örter. Därigenom kan olika näringsämnen transporteras i båda riktningarna och även trädens vattenupptagning förbättras. De svampar som lever på öppen mark kan få tillräckligt med näring från omgivningen. En litet antal lever parasitiskt till skada för sin värd. De flesta svamparter är knutna till skogen varför 9 av 10 rödlistade arter finns i denna miljö, ungefär lika fördelade mellan barrskog och ädellövskog med bok och ek. Så när som på ett fåtal parasiter är ungefär hälften av dessa mykorrhizasvampar och återstående vedlevande. Många rödlistade arter gynnas av kalkrik miljö – se tabell 1 som visar att spindlingsläktet *Cortinarius* har hela 30 arter i gotländsk barrskog och ett tjugotal i lövskog. Andra sällsynta och för Gotland karakteristiska arter är vissa taggsvampar och jordstjärnor tillhörande släktena *Bankera*, *Hydnellum*, *Hydnum*, *Phellodon*, *Sarcodon*, respektive *Geastrum*, *Myriostoma* och *Trichaster*. Många av dem förekommer i kalkbarrskogar, en internationellt sett ovanlig naturtyp, som Sverige har stort ansvar för att bevara.

Liksom tidigare placeras de utvalda arterna i olika kategorier: RE – nationellt utdöd, CR – akut hotad, EN – starkt hotad, VU – sårbar, NT – nära hotad, DD – kunskapsbrist. CR, EN, VU, NT kallas hotkategorier.

Litteratur:

- Dahlberg, A. Krikorev, M., Hansen, K., Jacobsson, S., Jeppson, M., Knutsson, T., Kuoljok, S., Larsson, K.-H., Nordén, B., Nitare, J., Svensson, S. & Tedebrand, J.-O. 2010. Den nya Rödlistan har 746 svampar. – Svensk Mykol. Tidskr. 31(2): 37-47.
- Gärdenfors, U. (red.) 2005. Rödlistade arter i Sverige. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Gärdenfors, U. (red.) 2010. Rödlistade arter i Sverige. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Petersson, J. 2010. Gotländska kärlväxter i den nya rödlistan 2010. – Rindi 30: 36-44.

Teckenförklaring:

- * ny tillkommen art 2010
? eventuellt ej bofast art,
† utdöd i länet, tidigare bofast

Tabell 1

Latinskt artnamn	Svenskt artnamn	ny till- kommen art	kategori 2010	rödlista 2005
Sporsäckssvampar <i>Ascomycetes</i>				
<i>Biscogniauxia cinereolilacina</i>	linddyna		VU	
<i>Cryptosphaeria eunomia</i>		*	NT	
<i>Elaphomyces aculeatus</i>	taggig hjorttryffel		EN	
<i>Elaphomyces anthracinus</i>	svart hjorttryffe		VU	
<i>Elaphomyces maculatus</i>	slät hjorttryffel		EN	VU
<i>Elaphomyces virgatosporus</i>	ungersk hjorttryffel		EN	
<i>Fischerula macrospora</i>	hasseltryffel		EN	
<i>Genea verrucosa</i>	knottetryffel		NT	
<i>Geopora cooperi</i>	tryffelmurkla		VU	
<i>Helvella cupuliformis</i>	gulbrun skålmurkla		DD	
<i>Helvella ephippium</i>	sadelmurkla		NT	
<i>Microglossum olivaceum</i>	olivjordtunga	*	NT	
<i>Mycosphaerella chimaphilae</i>		*	EN	
<i>Peziza ammophila</i>	dynskål		VU	
<i>Peziza saniosa</i>	blåmjölkig storskål		NT	
<i>Poronia punctata</i>	fatsvamp		NT	
<i>Sarcosphaera coronaria</i>	kronskål		VU	
<i>Sowerbyella imperialis</i>	gul rotskål		NT	
<i>Sowerbyella radiculata</i>	blek rotskål		VU	
<i>Taphrina ulmi</i>	almbuckla	*	NT	

<i>Tuber aestivum</i>	sommartryffel =bourgognetryffel	VU
<i>Tuber mesentericum</i>	bagnolistryffel	VU
<i>Verpa bohemica</i>	vindlad klockmurkla	NT

Basidiesvampar *Basidiomycetes*

<i>Abortiporus biennis</i>	klumpticka	NT
<i>Agaricus litoralis</i> = <i>Agaricus spissicaulis</i>	spetsfotad champinjon	NT
<i>Albatrellus citrinus</i>	gul lammticka	VU
<i>Albatrellus subrubescens</i>	lammticka	VU
<i>Amanita ceciliae</i>	jättekamskivling	NT
<i>Amanita lividopallescens</i>	bleknande kamskivling *	NT
<i>Anoloma myceliosum</i> = <i>Ceriporiopsis myceliosa</i>	fransporing	EN
<i>Artomyces pyxidatus</i>	kandelabersvamp	NT
<i>Aureoboletus gentilis</i> = <i>Pulveroboletus gentilis</i>	gyllensopp	VU

Gul rotskål *Sowerbyella imperialis* NT. Denna ascomycet växer på gräsmark i barrskogsbryn.
Foto: Elsa Bohus Jensen.

<i>Auricularia mesenterica</i>	svartöra	*	NT
<i>Bankera fuligineoalba</i>	talltaggsvamp	*	NT
<i>Bankera violascens</i>	grantaggsvamp		NT
<i>Boletopsis grisea</i>	tallgråticka		VU
<i>Boletopsis leucomelaena</i>	grangråticka		VU
<i>Boletus appendiculatus</i>	bronssopp		NT
<i>Boletus fechtneri</i>	sommarsopp		VU
<i>Boletus radicans</i>	rotsopp		NT
<i>Boletus satanas</i>	djävulsopp		EN
<i>Bovista paludosa</i>	sumpäggsvamp		NT
<i>Camarophyllopsis atropuncta</i>	svartprickig lerskivling		NT VU
<i>Camarophyllopsis foetens</i>	stinklerskivling		NT
<i>Camarophyllopsis hymenocephala</i>	lerskivling		NT
<i>Camarophyllopsis schulzeri</i>	ljus lerskivling		NT
<i>Cantharellus melanoxeros</i>	svartnande kantarell		NT
<i>Ceriporia excelsa</i>	rosenporing		NT
<i>Chamaemyces fracidus</i>	droppskivling		EN VU
<i>Clavaria fumosa</i>	rökfingersvamp		NT
<i>Clavaria pullei</i>	brun fingersvamp		EN
<i>Clavariadelphus helveticus</i>	rodnande klubbsvamp		VU
<i>Clavariadelphus truncatus</i>	flattoppad klubbsvamp		NT
<i>Clavulinopsis microspora</i>	broskfingersvamp		NT
<i>Clavulinopsis subtilis</i>	ljus ängsfingersvamp		NT
<i>Clitocybe alexandri</i>	pluggtrattskivling		VU NT
<i>Clitocybe vermicularis</i>	stor vårtrattskivling		NT
<i>Coprinopsis insignis</i>	lundbläcksvamp		NT
= <i>Coprinus alopecia</i>			
<i>Cortinarius agathosmus</i>	vitterspindling		NT
<i>Cortinarius alcalinophilus</i>	fläckig saffransspindling		VU
<i>Cortinarius arcuatorum</i>	grisspindling		VU
<i>Cortinarius atrovirens</i>	svartgrön spindling		VU
<i>Cortinarius aureofulvus</i>	gyllenspindling		VU
<i>Cortinarius aureopulverulentus</i>	puderspindling		VU
<i>Cortinarius bulliardii</i>	rödfotad spindling		VU
<i>Cortinarius caerulescens</i>	blå lökspindling		VU EN
<i>Cortinarius caesiocanescens</i>	duvspindling		VU
<i>Cortinarius caesiocortinatus</i>	pilfotsspindling		VU
<i>Cortinarius caesiostramineus</i>	blekspindling		NT
<i>Cortinarius cagei</i>	lövängsspindling		VU
<i>Cortinarius citrinoolivaceus</i>		*	NT
<i>Cortinarius citrinus</i>	citronspindling		NT
<i>Cortinarius coerulescentium</i>	munkspindling		VU

= <i>Cortinarius caerulescentium</i>			
<i>Cortinarius corrosus</i>	bullspindling		VU
<i>Cortinarius cotoneus</i>	olivbrun spindling	*	NT
<i>Cortinarius croceocaeruleus</i>	juvelspindling		VU
<i>Cortinarius cumatilis</i>	porlinsblå spindling		VU
<i>Cortinarius cupreorufus</i>	kopparspindling		VU
<i>Cortinarius dalecarlicus</i>	siljansspindling	*	EN
<i>Cortinarius dionysae</i>	Denises spindling		NT
<i>Cortinarius ectypus</i>	dysterspindling		VU
<i>Cortinarius elegantior</i>	kungsspindling		NT
<i>Cortinarius eucaeruleus</i>	praktspindling		VU
= <i>Cortinarius terpsichores</i>			
<i>Cortinarius flavovirens</i>	mjöls spindling		VU
<i>Cortinarius fraudulosus</i>	granrotsspindling		VU
<i>Cortinarius fuscoperonatus</i>	sotbandad spindling		VU
<i>Cortinarius haasii</i>		*	EN
<i>Cortinarius harcynicus</i>	violspindling	*	NT
<i>Cortinarius meinhardii</i>	äggs spindling		NT
<i>Cortinarius melanotus</i>	mörkfällig olivspindling		VU

Violspindling *Cortinarius harcynicus* NT. Kalkgynnad art under gran. Den snarlika *Cortinarius violaceus* växer däremot under björk och asp på magrare mark. Foto: Elsa Bohus Jensen.

<i>Cortinarius moëgne-loccozii</i>		*	EN
<i>Cortinarius multiformium</i>			EN
= <i>Cortinarius polymorphus</i>			
<i>Cortinarius mussivus</i>	odörspindling		NT
<i>Cortinarius nanceiensis</i>	bananspindling		NT
<i>Cortinarius olearioides</i>	saffransspindling		NT
<i>Cortinarius phaeosmus</i>	muskotspindling		NT
= <i>Cortinarius rheubarbarinus</i>			
<i>Cortinarius praestans</i>	jättespindling		NT
<i>Cortinarius prasiocyaneus</i>			EN
<i>Cortinarius prasinus</i>	grönkantad spindling		EN
<i>Cortinarius pseudoarcuatorum</i>			VU
= <i>Cortinarius delaporteii</i>			
<i>Cortinarius pseudoglaucopus</i>	violettrandad spindling		VU
<i>Cortinarius rufoolivaceus</i>	praktspindling		NT
<i>Cortinarius saporatus</i>	sockelspindling		EN
<i>Cortinarius spectabilis</i>		*	DD
<i>Cortinarius suaveolens</i>	sötdoftande spindling		CR
<i>Cortinarius sulfurinus</i>	persiljespindling		NT
<i>Cortinarius terpsichores</i>		*	VU
<i>Cortinarius turgidus</i>	silkesspindling		VU
<i>Cortinarius variiformis</i>	lövklubbsspindling		EN
<i>Cortinarius violaceomaculatus</i>		*	VU
<i>Cortinarius xanthophyllus</i>	gyllenskivig spindling		VU
<i>Crustomyces subabruptus</i>	skrovelskinn	*	VU
= <i>Cystostereum subabruptum</i>			
<i>Cystostereum murrayi</i>	doftskinn		NT
= <i>Cystostereum murrayi</i>			
<i>Dermoloma josserandi</i>			VU
<i>Diplomitoporus flavescens</i>	gulporig ticka		VU
<i>Disciseda bovista</i>	stor diskkröksvamp		EN
<i>Disciseda candida</i>	liten diskkröksvamp		VU
<i>Echinoderma echinacea</i>	taggfjällskivling		NT
= <i>Lepiota echinacea</i>			
<i>Elasmomyces krjukowensis</i>	naveltryffel		VU
<i>Entoloma atrocoeruleum</i>	backnopping ?		NT
<i>Entoloma bloxamii</i>	blårödling		VU
= <i>Entoloma madidum</i>			
<i>Entoloma catalaunicum</i>	rosabrun nopping		NT
<i>Entoloma griseocyaneum</i>	stornopping		NT
<i>Entoloma lividocyanulum</i>	ögonnopping		NT
<i>Entoloma prunuloides</i>	mjölrödskivling		NT

DD

<i>Entoloma queletii</i>	lundnopping	NT
<i>Entoloma roseum</i>	rosennopping	EN
<i>Entoloma tjallingiorum</i>	tvåfärgsnopping	VU
<i>Fibrodontia gossypina</i>	penselskinn	DD
<i>Fistulina hepatica</i>	oxtungssvamp	NT
<i>Floccularia straminea</i>	flockskevling	EN
<i>Fomitopsis rosea</i>	rosenticka	NT
<i>Geastrum berkeleyi</i>	sträv jordstjärna	EN
<i>Geastrum campestre</i>	fältjordstjärna	CR
<i>Geastrum corollinum</i>	rulljordstjärna	EN
<i>Gerastrum coronatum</i>	mörk jordstjärna	NT
<i>Geastrum elegans</i>	naveljordstjärna	EN
<i>Geastrum floriforme</i>	blomjordstjärna	EN
<i>Geastrum minimum</i>	liten jordstjärna	VU
<i>Geastrum quadrifidum</i>	fyrflikig jordstjärna	NT
<i>Geastrum saccatum</i>	säckjordstjärna	EN
<i>Geastrum schmidelii</i>	dvärgjordstjärna	NT
<i>Gloeophyllum abietinum</i>	granmussling *	NT
<i>Gomphus clavatus</i>	violgubbe	VU
<i>Grifola frondosa</i>	korallticka	NT
<i>Gymnopus erythropus</i>	rödfotad nagelskevling	NT

Flockskevling *Floccularia straminea* EN. I Norden finns denna sandstämpart endast på Visborgs-slätt samt en lokal på Öland och en i Norge. Foto: Elsa Bohus Jensen.

= <i>Collybia erythropus</i>			
<i>Gymnopus fusipes</i>	räfflad nagelskivling		NT
<i>Gyroporus castaneus</i>	kastanjesopp		NT
<i>Haploporus tuberculatus</i>	blekticka		NT
= <i>Pachykytospora tuberculosa</i>			
<i>Hemipholiota populnea</i>	poppeltofsskivling		NT
= <i>Pholiota populnea</i>			
<i>Hydnellum aurantiacum</i>	orange taggsvamp	*	NT
<i>Hydnellum auratile</i>	brandtaggsvamp		VU
<i>Hydnellum caeruleum</i>	blå taggsvamp	*	NT
<i>Hydnellum cumulatum</i>	?	*	EN
<i>Hydnellum geogenium</i>	gul taggsvamp		VU
<i>Hydnellum mirabile</i>	raggtaggsvamp		EN
<i>Hydnum albidum</i>	vit taggsvamp		VU
<i>Hygrocybe aurantiosplendens</i>	fager vaxskivling		NT
<i>Hygrocybe calciphila</i>	kalkvaxskivling		NT
<i>Hygrocybe colemanniana</i>	brun ängsvaxskivling		NT

Brandtaggsvamp *Hydnellum auratile* VU. Förekommer i kalkrik barrskog, ofta gytttrad.
Foto: Elsa Bohus Jensen.

<i>Hygrocybe fuscescens</i>	ögonvaxskivling		NT	
<i>Hygrocybe intermedia</i>	trådvaxskivling		VU	
<i>Hygrocybe lacmus</i>	grålila vaxskivling		VU	
<i>Hygrocybe punicea</i>	scharlakanvaxskivling		NT	
<i>Hygrocybe russocoriacea</i>	lädervaxskivling		NT	
<i>Hygrophorus chrysodon</i>	gulprickig vaxskivling		NT	
<i>Hygrophorus cossus</i>	ekvaxskivling	*	NT	
<i>Hygrophorus gliocyclus</i>	slemringad vaxskivling		VU	
<i>Hygrophorus hyacinthinus</i>	hyacintvaxskivling		EN	
<i>Hygrophorus latitabundus</i>	tallvaxing		VU	
<i>Hygrophorus penarioides</i>	ekgräddvaxskivling	*	VU	
<i>Hygrophorus russula</i>	kremlevaxskivling		NT	
<i>Hygrophorus subviscifer</i>	narrvaxskivling		VU	
<i>Hymenogaster luteus</i>	slätsporig buktryffel		NT	DD
<i>Hyphoderma orphanellum</i>	eremitskinn		NT	
<i>Inocybe tenebrosa</i>		*	DD	
<i>Inonotus dryadeus</i>	tårticka		VU	EN
<i>Inonotus dryophilus</i>	kärnticka		VU	
<i>Inonotus hispidus</i>	pälsticka		VU	NT
<i>Inonotus ulmicola</i>	almsprängticka		VU	NT
<i>Irpicodon pendulus</i>	vintertagging		NT	
<i>Ischnoderma resinosum</i>	sydlig sotticka		VU	
<i>Kavinia alboviridis</i>	gröntagging		NT	
<i>Laccaria maritima</i>	dynlaxskivling		NT	
<i>Lactarius acris</i>	skarp rökriska		NT	
<i>Lactarius mairei</i>	borstriska		VU	
<i>Lactarius musteus</i>	tallriska		NT	
<i>Lactarius semisanguifluus</i>	grönfläckig vinriska		VU	
<i>Lactarius violascens</i>	stor lilariska	*	NT	
<i>Lepiota forquignonii</i>	olivfjällskivling		VU	
<i>Lepiota grangei</i>	grönfjällig fjällskivling		VU	
<i>Leucopaxillus cerealis</i>	barmusseron		NT	
<i>Leucopaxillus compactus</i>	brödmusseron		EN	
<i>=Leucopaxillus tricolor</i>				
<i>Leucopaxillus rhodoleucus</i>	rosentrattskivling		NT	
<i>Lindtneria trachyspora</i>	gult porskinn		VU	NT
<i>=Mycolindtneria trachyspora</i>				
<i>Lycoperdon decipiens</i>	stäppröksvamp		NT	
<i>Lycoperdon mammiforme</i>	slöjröksvamp		VU	
<i>Lyophyllum semitale</i>	mjölsvärting		NT	
<i>Melanogaster ambiguus</i>	stinkande slemtryffel		NT	
<i>Mycenastrum corium</i>	läderboll		VU	EN

Läderboll *Mycenastrum corium* VU. Spridd över hela Sverige på öppen gärna hästbetad gräs-
mark. Foto: Gun Ingmansson.

<i>Myriostoma coliforme</i>	sålljordstjärna		CR	
<i>Octavianina asterosperma</i>	lövtryffel		VU	
<i>Oligoporus floriformis</i>	rosetticka		VU	
<i>Onnia tomentosa</i>	luddticka		NT	
= <i>Inonotus tomentosus</i>				
<i>Onnia triquetra</i>	tallharticka		EN	
= <i>Inonotus triqueter</i>				
<i>Paullicorticium ansatum</i>	ögleskinn	*	NT	
<i>Peniophora lilacea</i>	lundalmsskinn	*	VU	
<i>Perennipora fraxinea</i>	askticka		CR	
<i>Phallus hadriani</i>	dynstinksvamp		VU	
<i>Phellinus chrysoloma</i>	granticka	*	NT	
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	ullticka	*	NT	
<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	gränsticka		NT	
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	*	NT	
<i>Phellinus populicola</i>	stor aspticka		NT	
<i>Phellinus ribis</i>	krusbärsticka		NT	
= <i>Phylloporia ribis</i>				
<i>Phellinus robustus</i>	ekticka	*	NT	
<i>Phellodon melaleuca</i>	svartvit taggsvamp	*	NT	
<i>Phellodon niger</i>	svart taggsvamp		NT	
<i>Phlebiella subflavidogrisea</i>	grantråds�kinn		NT	
<i>Polyporus badius</i>	stor tratticka		NT	
<i>Polyporus pseudobetulinus</i>	vit aspticka		VU	EN
<i>Psathyrella ammophila</i>	dynspröding		NT	
<i>Pseudoomphalina kalchbrenneri</i>	kalkmjölnavling		DD	
<i>Psilocybe laetissima</i>		*	DD	
<i>Ramaria botrytis</i>	druvfingersvamp		NT	
<i>Ramaria broomei</i>	svartnande fingersvamp		EN	
<i>Ramaria largenti</i>		*	VU	
<i>Ramaria mairei</i>	blek fingersvamp		VU	
<i>Ramaria sanguinea</i>	fläckfingersvamp		VU	
<i>Russula anthracina</i>	sotkremla	*	DD	
<i>Russula rutila</i>	liten ekkremla		NT	
<i>Russula torulosa</i>	sandkremla		NT	
<i>Sarcodon fennicus</i>	bitter taggsvamp		EN	
<i>Sarcodon fuligineoviolaceus</i>	lilaköttig taggsvamp		EN	
<i>Sarcodon glaucopus</i>	blåfotad taggsvamp		VU	
<i>Sarcodon leucopus</i>	slät taggsvamp		EN	
<i>Sarcodon lundellii</i>	koppartaggsvamp		VU	
<i>Sarcodon scabrosus</i>	skrovlig taggsvamp		NT	
<i>Sarcodon squamosus</i>	mo-taggsvamp	*	NT	VU

<i>Sarcodon versipellis</i>	brödtaggsvamp	EN
<i>Sarcodontia crocea</i>	apeltagging †	CR
<i>Sclerodema verrucosum</i>	knottrig rottryffel	NT
<i>Spongipellis fissilis</i> = <i>Tyromyces fissilis</i>	apelticka	VU
<i>Spongipellis spumeus</i> = <i>Spongipellis spumea</i>	skumticka	NT
<i>Tremellodendropsis tuberosa</i>	skruvbusksvamp	NT
<i>Trichaster melanocephalus</i>	hårig jordstjärna	NT
<i>Tricholoma apium</i>	lakritsmusseron	VU
<i>Tricholoma atosquamosum</i>	svartfjällig musseron	VU
<i>Tricholoma bresadolatum</i>	fjällig gallmusseron	VU
<i>Tricholoma dulciolens</i>	doftmusseron	EN
<i>Tricholoma joachimii</i>	sienamusseron	EN
<i>Tricholoma olivaceotinctum</i> = <i>Tricholoma squarrulosum</i>	fjällfotad musseron	VU
<i>Tricholoma orirubens</i>	rodnande musseron	VU
<i>Tricholoma sejunctum</i>	sydlig kantmusseron	NT
<i>Tricholoma ustaloides</i>	mjölmusseron	NT

Stjälkröksvamp *Tulostoma brumale* NT. Växer i blottor på sandig gräsmark vid kusten, men ibland också på alvar. Foto: Gun Ingmansson

<i>Tulostoma brumale</i>	stjälkröksvamp	NT	
<i>Tulostoma fimbriatum</i>	fransig stjälkröksvamp	EN	
<i>Tulostoma kotlabae</i>	grå stjälkröksvamp	EN	
<i>Tulostoma melanocyclum</i>	mörk stjälkröksvamp †	CR	
<i>Tulostoma niveum</i>	vit stjälkröksvamp	NT	
<i>Tulostoma squamosum</i>	fjällig stjälkröksvamp	EN	
<i>Xenasma pulverulentum</i>	strimsporigt stålskinn	NT	
<i>Xerocomus impolitus</i> = <i>Boletus impolitus</i>	bleksopp	EN	VU
<i>Xerula longipes</i> = <i>Xerula pudens</i>	brunluddig roting	NT	

Tabell 2. Borttagna arter

latinskt artnamn	svenskt artnamn	kategori rödlista 2005
<i>Agrocybe elatella</i> = <i>Agrocybe paludosa</i>	sumpåkerskivling	NT
<i>Amanita gemmata</i>	gul flugsvamp	NT
<i>Cortinarius venetus</i>	olivsspindling	NT
<i>Entoloma excentricum</i>	kalkrödling	NT
<i>Entoloma versatile</i>	grön rödhätting	NT
<i>Gastrum rufescens</i>	rödbrun jordstjärna	NT
<i>Helvella costifera</i>	blek pokalmurkla	DD
<i>Hygrocybe glutinipes</i>	slemvaxskivling	NT
<i>Hygrocybe quieta</i>	luktvaxskivling	NT
<i>Inocybe godeyi</i>	rödflammig tråding	NT
<i>Lactarius acerrimus</i>	gaffelriska	NT
<i>Lactarius sanguifluus</i>	vinriska	NT
<i>Marasmius wynnei</i>	föränderlig brosking	NT
<i>Russula virescens</i>	rutkremla	NT
<i>Trechispora fastidiosa</i>	ringskinn	

Summering:

Antal rödlistade svamparter på Gotland:	240 (23 ascomyceter + 217 basidiomyceter)
Nyttillkomna på rödlistan 2010:	36
Borttagna från rödlistan 2010:	15
Ändrad rödlisteplacering:	18 (9 till högre kategori, 6 till lägre och 3 till DD)

Antal svamparter i gotländska rödlistekategorier: 6 CR, 36 EN, 80 VU, 112 NT, 6 DD.

Rödlistade och sällsynta svampar i Ojnareskogen

MIKAEL JEPPSON

Inledning

Ojnareskogen är ett skogsområde beläget söder om Bästeträsk på norra Gotland. Området består huvudsakligen av en gles kalktallskog av hållmarkstyp, här och var med inslag av gran. Området gränsar i norr till naturreservatet Bästeträsk, i sydväst till naturreservatet Bräntings hajd. Själva Ojnareskogen är emellertid, trots en rik biologisk mångfald med unika skogsmiljöer, inte skyddad och står under akut hot att inom kort exploateras av ett kalkbrytningsföretag.

Under den nyligen genomförda 20:e nordiska mykologkongressen, XX Nordic Mycological Congress, samlades ett drygt 50-tal av Nordeuropas främsta mykologer på Gotland för att under en vecka inventera och undersöka de gotländska svampmarkerna. Svamptillgången var relativt god under kongressveckan som inträffade i slutet av september 2011. Under en heldag genomförde ett 15-tal mykologer en inventering av Ojnareskogen och kunde konstatera förekomst av minst 13 rödlistade svamparter.

Nedan följer ett litet smakprov och en sammanställning av de intressantaste fynden. Rödlistekategorier anges i överensstämmelse med Gärdenfors (2010) och namnskicket följer i huvudsak Dyntaxa, svensk taxonomisk databas (ArtDatabanken, SLU). Samtliga fynd från kongressexkursionen till Ojnareskogen kommer i sinom tid att publiceras på Artportalen (www.artportalen.se).

Albatrellus citrinus (gul lammticka) – VU

Gul lammticka är en nyligen beskriven släkting till den vanliga färtickan. Den bildar mykorrhiza med gran och förekommer i Sverige enbart i östra Svealand och på Gotland. Arten kräver kalkbarrskog och missgynnas starkt av skogsavverkning och skogs-gödsling. Den är tidigare känd från ett 10-tal lokaler på södra och centrala Gotland. I Ojnareskogen sågs den under på ett par platser.

Clitocybe alexandri (pluggtrattskivling) – VU

Pluggtrattskivlingen är en stor och kompakt, gråvit trattskivling som har droppfläckig hatt och gråvitt mycelludd vid fotbasen. Den förekommer i äldre kalkbarrskogar över hela landet men dess population visar en nedgång på mer än 10% under de senaste 20 åren. Orsaken är det moderna skogsbruket som avverkar kontinuitetsskogar i snabb takt. I Artportalen finns endast ett tidigare fynd på Gotland. I Ojnareskogen uppträdde den under tall.

Cortinarius corrosus (bullspindelskivling) – VU

Bullspindelskivlingen är en blekt brunfärgad spindelskivling i undersläktet *Phlegma-*

cium. Den bildar en kompakt och tämligen stor fruktkropp som har en tydligt avsatt bulb vid fotbasen. Den bildar mykorrhiza med både gran och tall i kalkområden och förekommer i Sverige från en linje Gotland – Västergötland i söder till Jämtland i norr. Arten beräknas ha minskat med minst 10% under de senaste åren på grund av skogsavverkningar. Arten är sedan tidigare känd från ett 20-tal lokaler på Gotland. I Ojnarensken observerades en förekomst under gran.

***Cortinarius dionysae* (Denises spindelskivling) – NT**

En liten, men lätt igenkännbar spindelskivling i undersläktet *Phlegmacium*. Den förekommer endast i kalkbarrskogar där den bildar mykorrhiza med både gran och tall. I Sverige förekommer den främst i örtrika barrskogar i Uppland, och betespräglade barrskogar på Gotland. Ett fåtal fynd är dessutom kända från Östergötland och Dalarna. Den anses vara starkt missgynnad av det moderna skogsbruket och kan på grund av sina oftast små populationer på varje lokal hotas av såväl skogsavverkning som körskador av skogsmaskiner. Arten förekom i Ojnarensken under både gran och tall.

***Cortinarius haasii* – VU**

Ytterligare en spindelskivling i undersläktet *Phlegmacium*. Den bildar gula hattar, har

Fig. 1. Lundnopning *Entoloma queletii*. Gotland, Fleringe, Ojnarensken, 2011-09-27.
Foto Mikael Jeppson.

violetta skivor och vid fotbasen en tydligt kantad bulb. Den bildar mykorrhiza med gran och tall och förekommer i Sverige endast i de gotländska kalkbarrskogarna (totalt ett 10-tal lokaler). Gotlandspopulationen utgör artens absoluta nordgräns i Europa. *C. haasii* (som saknar svenskt namn) har tidigare ibland uppfattats som en underart av *C. calochrous* (fagerspindelskivling). I Ojnareskogen förekom *C. haasii* undet tall.

Cortinarius russeoides

En ganska spenslig, medelstor spindelskivling i undersläktet *Phlegmacium* med en stark och påträngande, jordartad lukt. *C. russeoides* har tidigare uppfattats som synonym till *C. mussivus* (odörspindling) men senare tids studier har visat att den är en egen art. I Sverige förekommer den främst på Gotland. I den svenska rödlistan ingår den i odörspindling som är rödlistad i kategori VU. *C. russeoides* påträffades på flera ställen i Ojnareskogen, framför allt i den glesa hållmarkstallskogen. Svenskt namn saknas.

***Cortinarius violaceomaculatus* – VU**

Cortinarius violaceomaculatus saknar svensk namn. Den tillhör undersläktet *Phlegmacium* och kännetecknas av gråbrun - gulbrun hattfärg och violett anstrykning på foten. Den växer i betespräglade äldre kalkbarrskogar och har sin europeiska huvudförekomst på Gotland (ett 10-tal gotländska fynd i Artportalen) och ett isolerat fynd i Dalarna. I Ojnareskogen uppträdde *C. violaceomaculatus* på mycket grund jord i den torra hållmarkstallskogen.

***Entoloma queletii* (lundnopping) – NT (fig. 1)**

Lundnopping är en lite gulbrun rödskivling som tillhör undersläktet *Leptonia*. Den växer i löv- och barrskogsmiljöer men förekommer även i slåtter- och betesmarker. Totalt är den känd från ett 10-tal lokaler fördelade på Västergötland, Bohuslän, Dalsland, Värmland, Närke, Västmanland, Uppland, Dalarna och Gotland (ett tidigare fynd i Artportalen). Vid besöket i Ojnareskogen förekom lundnoppingen ganska rikligt i gräsmarker kring kalkhällar i den glesa tallskogen.

***Geastrum berkeleyi* (sträv jordstjärna) – EN (fig. 2)**

Sträv jordstjärna är en medelstor art som kännetecknas av att rökbollens utsida är knottig eller sandpapperslikt sträv och den spetsigt utskjutande mynningsporen är kraftigt radiärt färad. Sträv jordstjärna förekommer huvudsakligen i skogsmiljöer (ädellövskog och kalkbarrskogar) och har sina huvudförekomster i Skandinavien på Öland och Gotland. I öppna, kalktorrängsmiljöer på Öland och Gotland och i Skåne förekommer den i en småvuxen form som möjligen utgör en annan, mycket närstående art. Forskning pågår. I Ojnareskogen växte sträv jordstjärna i lav- och gräshed mellan kalkhällar i skydd av enebuskar.

***Geastrum schmidelii* (dvärgjordstjärna) - NT**

Dvärgjordstjärna påminner mycket om den sträva jordstjärnan men är mindre och har

en helt slät yta på sin rökboll. Arten är ganska vanlig i kalkgräsmarker (alvar, sandstärpsvegetation, strandhedar) på Öland och Gotland och i sydöstra Skåne men är i övrigt i Skandinavien en stor raritet. Arten kräver öppen till halvöppen mark med stark solinstrålning och missgynnas starkt av igenväxning. I Ojnareskogen påträffades arten i det tunna vittringsgruset i kanten av kalkhällar i gläntor i tallskogen.

***Hydnum albidum* (vit taggsvamp) – VU**

Den vita taggsvampen påminner om den vanliga bleka taggsvampen (*Hydnum repandum*) men skiljer sig genom att ha nästan helt vita hattar och en svagt ockerfärgad, taggig undersida. Den bildar mykorrhiza med tall och gran i torra, kalkrika äldre barrskogsmiljöer och påträffas i Sverige enbart på Gotland, där den är känd från 15 – 20 lokaler. I Ojnareskogen sågs den på flera ställen i den torra kalktallskogen.

***Ramaria broomei* (svartnande fingersvamp) – EN (fig. 3)**

En kompakt fingersvamp med korta knubbiga grenar. Den är till färgen gul men svartnar fläckvis med ålder eller vid beröring. Arten förekommer i solöppna kalktorrängar, enebuskmarker och i ädellövskog och är överallt mycket ovanlig (Nitare 2002). I Skandinavien är den rapporterad från Öland (3 lokaler), Gotland (tidigare endast en lokal i Endre sn), Södermanland (1 lokal), Närke (1 lokal) och Östergötland (1 lokal). Utanför Sveriges gränser finns ett enstaka äldre fynd på Åland samt sporadiska fynd i Tyskland,

Fig. 2. Sträv jordstjärna *Geastrum berkeleyi*. Gotland, Fleringe, Ojnareskogen, 2011-09-27.
Foto Mikael Jeppson.

Fig. 3. Svartnande fingersvamp *Ramaria broomei*. Gotland, Fleringe, Ojnareskogen, 2011-09-27.
Foto Mikael Jeppson.

Schweiz, Storbritannien och Japan. Mycket tyder på att vi i Sverige hyser en stor del av världspopulationen. I Ojnareskogen förekom den svartnande fingersvampen på flera platser i den glesa hällmarkstallskogen.

***Russula torulosa* (sandkremla) – NT**

En kremla med mörkt vinröd hatt, rosaröd fot och gräddfärgade skivor. Den bildar mykorrhiza med tall och har endast 17 tidigare fyndrapporter i landet enligt Artportalen, främst i södra Sveriges sandområden. Fyndet i Ojnareskogen gjordes på fuktig mark under tall.

***Sowerbyella imperialis* (gul rotskål) – NT**

En spektakulär medelstor skaftad skålsvamp med klargul utsida och något mörkare gul, sporbildande insida. Den förekommer saprofytiskt på marken i kalkrika skogs- och betesmarker. Den är sällsynt i Sverige och fynden hittills har gjorts från Skåne i söder till Uppland – Värmland i norr. Den verkar vara tämligen frekvent på Öland. På Gotland finns enligt Artportalen ett drygt tiotal fynduppgifter. Det nya fyndet i Ojnareskogen utgjordes av mer än 20 fruktkroppar under ett buskage av tall och en.

Avslutning

Vid besöket i Ojnareskogen den 27 september 2011 kunde konstateras att området hyser stora naturvärden och har en rik mångfald vad beträffar mykofloran. Dryga 10-talet rödlistade svamparter talar sitt tydliga språk. En svampförekomst av extra stor betydelse i området är den svartnande fingersvampen. Den har ytterst begränsade förekomster i Europa och Sverige verkar hysa en större del av världspopulationen. Detta innebär naturligtvis att Sverige har ett stort internationellt bevarandansvar för denna art.

Författaren och övriga deltagare i XX NMC-exkursionen till Ojnareskogen vill tacka Elisabeth Wanneby och Nils-Erik Norrby för intressant guidning i området.

Litteratur

Artdatabankens artfaktablad. [<http://www.artfakta.se>]

Artportalen [www.artportalen.se]

Gärdenfors, U. (ed.). Rödlistade arter i Sverige 2010. The 2010 Red List of Swedish Species.

Artdatabanken, SLU i samarbete med Naturvårdsverket.

Nitare, J. 2002. Svartnande fingersvamp *Ramaria broomei* i Sverige. *Jordstjärnan* 23 (2): 12-19.

Mikael Jeppson
Lilla Håjumsgatan 4
461 35 Trollhättan
jeppson@svampar.se

Knärot *Goodyera repens* på Gotland

GUN INGMANSSON

Knärot är utsedd till Årets växt 2011. Därför har vi ägnat denna på Gotland sällsynta orkidé ett särskilt intresse den här säsongen. Knärot är en nyckfull art som inte går i blom varje år och inte så sällan är det mest de vintergröna bladrosetterna som visar sig. Bäst trivs den i olika typer av mossrika gärna sluttande skogar, granskog, tallskog och barrblandskog.

Vanliga följearter till knärot är, förutom gran *Picea abies* och tall *Pinus sylvestris*, rönn *Sorbus aucuparia*, ek *Quercus robur* och björk *Betula*. Idegran *Taxus baccata*, oxel *Sorbus intermedia*, finnoxel *S. hybrida* och asp *Populus tremula* kan mer ovanligt också förekomma. Buskskiktets följearter är oftast en *Juniperus communis*, skogstry *Lonicera xylosteum* och brakved *Frangula alnus*. Vanligaste följearter i fältskiktet är lingon *Vaccinium vitis-idaea*, blåbär *V. myrtillus*, ängskovall *Melampyrum pratense*, lundskäfting *Brachypodium sylvaticum*, vårfryle *Luzula pilosa*, vispstarr *Carex digitata*, blåsippa *Anemone hepatica*, ekorrbar *Maianthemum bifolium*, ljung *Calluna vulgaris*, fårsvingel *Festuca ovina*, kruståtel *Deschampsia flexuosa*, liljekonvalj *Convallaria majalis*, skogsfibblor *Hieracium* sect. *Hieracium* och björkpyrola *Orthilia secunda*. Krans- hus- och väggmossa (*Rhytidiadelphus triquetrus*, *Hylocomium splendens*, *Pleurozium schreberi*) har vi identifierat på flera lokaler, men det finns säkert flera mossor som följearter.

Äldre uppgifter

De första kända uppgifterna om knärot på Gotland kommer från Rosén: *Gothem, ”i skogen vid Gothems Ån”, Ardre, ”v. på Thorsburg”* (1816 i S, UPS) och *Fleringe, ”mellan Fårösund och Wialmsudde”* (Rosén & Wahlenberg 1821). De följande åren reste sedan många efterföljande botanister, främst till Torsburgen, för att göra sina egna insamlingar (kollekt i LD, GB, OHN, VI, S, UPS).

Nästa nya växtplats noterades i *Hall*, i Myrhamnen vid Westöös (Högberg 1840 i S, UPS) och *Hangvar*, ”i skogen som bekläder foten av den bergvägg som på södra sidan innesluter Ihrefvik” (Nyman 1840). Sedan följer *Hejdeby*, vid Tibbles (Berg 1883 i VI, S, UPS), *Bunge*, Fårösund (W:son Munthe 1885 i S), *Ardre*, två km söder om Mullvalds (Aulin 1891 i S), *Lojsta* (Westergren 1892 i OHN) och *Vallstena*, Alfvena (Olsson 1897 i VI) och *Stenkyrka*, i Lickershamnsdalen (Östman i K Joh. 1897).

Under nästföljande sekel tillkommer nya lokaler på *Fårö*, Gotska Sandön, ”i kanten af Stora Löfskogen nära n. fyren” (K. Johansson 1903 i UPS), på södra delen av ön (Westergren 1921 i S) och i Nationalparken, nära randdynen (Arwidsson 1934 i S). Även Fries har en kollekt från Gotska Sandön, utan närmare lokalangivelse (1910 i S).

Knärot samlas även i *Tingstäde* (K. Joh. 1909 i S, UPS), *Hemse* (Brydolf 1931 i UPS) och *Västerhejde*, nordost om Ygne (Pettersson 1951 i UME). Bengt Pettersson har även en notering från *Hall* i sina fältanteckningar från 1950: ”Branten som går från körvägen till Hall SW-ut på en liten klipphylla norrut i branten”. En mer märklig växtplats uppges av Lenander i juli 1924 från *Eksta*, Stora Karlsö.

Fynd under Projekt Gotlands Flora (PGF)

Under floraprojektets tid (start 1983) har ytterligare drygt 50 växtplatser hittats från *Sundre* till *Fårö*. Det är *Fårö* socken som bidrar med de flesta. Samtliga lokaler där är belägna på det sandiga Avanäset och Gotska Sandön utom en, Graunkullamy, som är en högmosse på Ryssnäset.

En specialinventering av knärot på Gotska Sandön utfördes av Bengt Sturevik i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet (Sturevik 1984). Han redovisar 14 lokaler med sammanlagt 400-1800 individer. Särskilt nämner han att man finner arten i

Knärot *Goodyera repens* SO Torsburgen, Gammelgarn. Foto Jörgen Petersson

så vitt skilda biotoper som solexponerade fuktiga sänkor, mossrika tallskogar, kanten av mjölonmattor mellan strand- och randdynen och lövskogsområden. Gotska Sandön har även inventerats mer noggrant inför utgivandet av två specialnummer av Rindi om floran på Gotska Sandön (Ingmansson & Petersson 1989 och 2006). 1988 räknades till mer än 2000 individer på sex nya lokaler.

De övriga socknar där knärot noterats är (antal fyndplatser inom parentes): *Sundre* (1), *Vamlingbo* (1), *Ardre* (5), *Eksta* (2), *Gammelgarn* (2), *Kräklingbo* (1), *Anga* (1), *Norrlanda* (3), *Tofta* (1), *Hörsne* (1), *Gothem* (ett större lokalområde), *Vallstena* (1), *Bäl* (1), *Hejnum* (2), *Stenkyrka* (2), *Hellvi* (2), *Rute* (2), *Fleringe*(3) och *Hall* (2).

Knärot verkar alltså ha en nordöstlig utbredning och saknas i många centrala socknar. Arten undviker de kalkrikaste områdena, men eftersom jordstammen kryper i markytan alldeles under mosstäcket kan den ändå klara växtplatser som Torsburgen och Gothemhammar. Detta växtsätt gör tyvärr också att arten blir extra känslig för uttorkning, t.ex. vid kalhuggning.

Inventeringen 2011

Resultatet av sensommarens och höstens räkningar blev imponerande 19 111 blommande individer. Med tanke på att knärot är en sällsynt orkidé på Gotland får resultatet anses bra. Alla kända lokaler har dessutom inte räknats, t.ex. är Gotska Sandön bara delvis inventerad. De första blommande exemplaren kunde ses redan i början på juli och några blommade ännu vackert in i oktober månad.

Den överlägset rikaste växtlokalen visade sig vara barrskogsområdet runt kalkugnen vid Vestöös i *Hall*. Här hittades nära 8000 blommande individer. Näst rikast blev ett område på *Fårö*, dynslutningarna vid Sandhåjd på Avanäset, som hyste drygt 4000 ex. Även Holmudden på *Fårö* kunde visa upp 2700 blommande stänglar. Gothemhammars mossrika sluttningar är nog den växtplats som de flesta beger sig till för att få se knärot. I år räknades 1719 blommande individer där.

Knärot verkar minska i hela landet och det är nog särskilt hyggesbruket som den inte tål. En skog 600 m S Kronvalds i *Eksta* var kalhuggen liksom växtplatsen innanför Herrvik på Furilden, som nu är ett hygge med nyplanterade tallar. Av *Norrlandas* fyra växtplatser visade sig två vara kalhuggna. Inte ett enda exemplar kunde återfinnas på dessa hyggen.

Mer svärförklarligt är det att inte några hittades på de båda lokalerna vid Raudklint i *Stenkyrka*. En av dem ligger i och för sig nära ett hygge men den andra växtplatsen är helt intakt. Storholmen i Fardume träsk kunde inte heller visa upp några knärötter trots en till synes helt oförändrad miljö. Norr om Kappelshamn i *Hangvar* socken hade två hus byggts rakt över den aktuella växtplatsen. Tre tidigare växtplatser på Torsburgen var så påverkade av branden 1992 att inget exemplar kunde hittas.

Årets resultat (tidigare känt maxantal inom parentes efter årets summa)

Sundre, Tomase 1:13 IV 200 m NO (Västergårde 1:32 IV), 1648250; 6316950, tallskog på sand med enar, enstaka mosskuddar, JP StHe, 0 ex. (16).

Eksta, Kronvald 600 m S, 1638350; 6352350, barrskog, nu hygge, GI, 0 ex.

Eksta, Jakobs 750 m NO, 1641783; 6354987, (osäker koordinat, avser ett helt skifte), barrskog, GI, 0 ex.

Ardre, Ljugarn, 800 m VNV campingen, vid stigkorsning, 1674520; 6361150, granskog på sand, i mossa, BGJ, 117 ex. (15).

Ardre, Mullvalds strandskog, 1677964; 6364043, barrskog, TL, 29 ex. (2).

Ardre, Millklint S, 1675811; 6367714, barrskog i mossa, JP, 6 ex. (2).

Gammelgarn, Herrgårdsklint, 1676530; 6367091, kalksluttning mot N, mossa i gles barrskog, BGJ, 11 ex. (15).

Gammelgarn, Herrgårdsklint fornborgen V till N, 1676765; 6367785, barrskog i mossa, nedanför kalksluttning, BGJ JP, 45 ex. (5).

Gammelgarn, Torsburgen, Ardre luke 300 m O, 1675706; 6368342, barrskog i mossa, kalksluttning, JP, 37 ex. Ny lokal.

Kräklingbo, Torsburgen, Glose luke 85 m N - 130 m NNO, 1675667; 6368577, barrskog i mossa, i svacka, JP, 15 ex.

Kräklingbo, Torsburgsmyren 40 m V, 1674822; 6368584, barrskog i mossa, i svacka, JP, 10 ex.

Kräklingbo, Torsburgen, ovan Hajdeby luke, 1675520; 6369000, barrskog, fuktig klippphylla nedanför klint, nu brandområde, JP, 0 ex.

Kräklingbo, Torsburgen, Tjängvide luke 200 m SO, 1675250; 6369250, kalktallskog, i mossa, nu brandområde, JP, 0 ex.

Kräklingbo, Torsburgen, Tjängvide luke O, 1675204; 6369373, barrskog i mossa, kalksluttning nedanför kalkrygg, nu efter branden skogstrysnår, JP, 1 ex.(>2)

Kräklingbo, Uppstaig Natura 2000-område, vid NV-gräns, 1678468; 6372169, granskog, sluttande mot våtmark, JP, 36 ex. (25).

Anga, Krakskär 400 m V, 1677250; 6376630, blåbärsgrenskog, i mossa, avverkat 1987, LÅP, 0 ex. (3).

Tofta, Smågårde naturskog NR, 1638585; 6377812, talldunge, TL, 19 ex. (7).

Norrlanda, Hammars 775 m SV, 1675900; 6380600, gles granskog, i mossa, nu hygge med skärm, JP, 0 ex. (1).

Norrlanda, fornstugan 1,1 km NO, 1672748; 6382352, gles barrblandskog, i mossa, JP, 2 ex. (3).

Norrlanda, fornstugan 1,4 km NO, 1673083; 6382453, gles barrblandskog, i mossa, JP, 21 ex. Ny lokal.

Norrlanda, Butrajvs 3:1 1400 m NNO, 1672300; 6383130, gles barrskog, nu hygge, JP, 0 ex. (6).

Hörsne, Bunne 1:15 1100 m SO, 1670330; 6382300, torvkullar i vinterfuktig barrblandskog, (miljö intakt, men svårinventerat), JP, 0 ex.

Gothem, Gothemhammar N-del - NO-del, 1679070; 6390790, barrskog i mossa, ofta i kalksluttning, GBF, 1719 ex. (mängdvis)

Vallstena, Svartvät S-del just O, 1671396; 6391788, ängsbarrskog, på torvkulle, JP, 433 ex.

Vallstena, Blautmörskogens NR, 1674422; 6393430, barrskog, i kanter av fuktmark och på tuvor i krissleäng, GBF, 75 ex. Ny lokal.

Bäl, Gane, Brajdgatskogen, 1671519; 6394124, ängsbarrskog, torvkulle med mossa, JP, 8 ex.

Hellvi, kyrkan 650 m NV, 1683469; 6410283, barrsumpskog med torvholmar, JP, 0 ex. (10). Miljö intakt.

Hellvi, Fardume träsk, Storholmen, 1685250; 6411500, barrskog på torvholme, DP, 0 ex. (520). Miljö intakt.

Stenkyrka, Stenkyrkehuk, fyren 530-700 m NO, 1658190; 6413870, tallskog, JP, 0 ex. Miljö intakt.

Stenkyrka, Snipan 600-700 m SO, 1664534; 6416407, barrskog i mossa, brant kalkslutning nedom klint, JP, 24 ex. Dessutom ca 800 bladrossetter!

Rute, Furilden, Herrvik innanför, 1691400; 6408770, mossrik barrskog, nu hygge med tallplantor, JP, 0 ex. (15).

Rute, Sundsnäset, 1689483; 6410042, granskog med mossa, JP, GBF, 268 ex.

Hangvar, Kappelshamns hamn 1,7 km NNV, 1676320; 6419330, mossrik barrskog, nu bebyggd med hus, JL, 0 ex. (7).

Fleringe, Släkmyr NV-kant, 1684800; 6419490, barrskog mot myr, JP, 0 ex. Miljö intakt, ej optimal.

Fleringe, Saxriv 1,1 km SV, 1681931; 6426265, gallrad tallskog, i mossa, slutning med strandvallar, JP, 569 ex. (14).

Hall, Västös, kalkugnen 200 m S till 600 m N, 1675320; 6423680, mjölontallskog i mossa, LÅP, 7883 ex. (20).

Hall, Hasselriv 300 m SO, 1671690; 6425530, JL, 86 ex.

Färö, Graunkullamy, 1696464; 6419029, tallskog, gles, på högmosse, JP, 172 ex. (2). Även rikt med bladrossetter.

Färö, Hässlemyr NV-del 30 m N, 1695147; 6426961, skogsmark, CS RoS, 2 ex. Ny lokal. Tidigare känd 450 m N.

Färö, Mässingskärr O-ONO, 1708551; 6431661, stigkant vid kärr, CS RoS, 85 ex. Ny lokal.

Färö, Sandhald N- och O-slutning, från 1705400; 6431900 till 1706116; 6431775, dynslutning, AK CS RoS, 4000 ex. (>1000). Antal ungefärligt.

Färö, Ullahau; 1703950; 6431841, tallskog med mossa, i västra delen av stigen, RoKa, 20 ex. Ny lokal.

Färö, Holmudden innanför Nordra Holmshulet, 1709315; 6432200, mossrik strandskog, ca 250 x 100 m inkl. lokal 370 m NV, CS RoS TL, 2700 ex.

Färö, Ullahau NR NO-del, 1704329; 6432296, dyntallskog, CS RoS, 18 ex. Ny lokal.

Färö, Nordermorarna/Norsta Auren, 1708532; 6433352, tallskog i dynslutningar, 7 dellokaler, CS RoS, 130 ex.

Färö, Norsta Auren N-del, 1708230; 6434049, stigkant vid kärr, 100 m mellan gammal och ny växtplats, CS RoS, 15 ex. (10).

Färö, Gotska Sandön, kyrkogården innanför, 1699770; 647390, tallskog med mossa,

ML, 5 ex. (114).

i fuktig *Fårö*, Gotska Sandön, Bredsand, Inre dynsänkan, 1697340; 6479310, tallskog bevuxen dynsvacka, ML, 0 ex. (5).

Fårö, Gotska Sandön, Beckrevskullen, 1701050; 6479050, dyn med mor, ML, 400 ex. (75).

Fårö, Gotska Sandön, Fyrmoren, 1698050; 6479650, dyn med mor, ML, 150 ex. (enstaka).

Litteratur:

Ingmansson, G. 2011. Knärot *Goodyera repens* är Årets växt 2011. – Rindi 31: 24-25.

Ingmansson, G & Petersson, J. 2006. Gotska Sandöns flora. – Rindi 26: 93-95.

Johansson, K. 1897. Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi grundade på en kritisk granskning af dess kärlväxtflora. K.V.A. Handlingar, Bd. 29:1.

Nyman, C. F. 1840. Bidrag till Gottlands flora. K.V.A. Handlingar.

Petersson, B. 1958. Dynamik och konstans I Gotlands flora och vegetation. – Acta Phytographica Suecia 40.

Rosén, J.P. & Wahlenberg, G. 1821. – Gotlandiae plantae rariores. – Nov. Act. Ups. Ser. II Vol. VIII. Uppsala.

Rosvall, S. & Petersson, B. 1951. Gotlands orkidéer. Stockholm.

Rosvall, S. 1976. Fagningros och jordsyren och andra gotländska växter. Forum.

Sturevik, B. 1984. Knäroten *Goodyera repens* på Gotska Sandön. – Rindi 4: 15-17.

Stort tack till alla som hjälpt till med inventeringen i sommar!

AK Arne Korp

BGJ Bo Göran Johansson

CS Carin Staav

DP Dan Paulsen

GBF Gotlands Botaniska Förening

GI Gun Ingmansson

JL Joel Levin

JP Jörgen Petersson

LÅP Lars Åke Pettersson

ML Magnus Lepschi

RoKa Robert Kavhed

RoS Roland Staav

StHe Stellan Hedgren

TL Torbjörn Lindell

Exkursionsrapporter 2011

Lökväxter i Visby 10 april

Ett tjugotal personer hade mött upp på årets första exkursion, en solig söndag med en snålt blåsande vind. Vi hade förväntat oss att få se Visbys tidiga lökväxter i blom, men den sena våren gjorde att alla arter inte hade kommit fram ännu. Vi började att titta lite på växterna invid ringmuren vid Skansporten, varifrån exkursionen utgick. I gräset blommade tusensköna *Bellis perennis* och några enstaka ettåriga arter hade också redan blommat: skuggveronika, våtarv och rödplister; *Veronica hederifolia* ssp. *lucorum*, *Stellaria media*, *Lamium purpureum*. Vid en trappa upp till en dörr i muren fanns en tät matta av fint flikiga gröna blad. Här brukar det blomma jordkastanj *Bunium bulbocastanum* senare fram på sommaren, och förmodligen var det dess blad som vi såg. Vid blomningen har de vissnat ner och eftersom bilderna i flororna visar blommande planter så är det svårt att finna goda illustrationer som visar hur bladen av jordkastanj ser ut.

På väg mot Söderport passerade vi ett litet, ganska nyetablerat bestånd av tidig blåstjärna *Scilla bifolia*, en art som vi skulle få se mycket av under dagen. Precis innanför porten fanns en liten grupp av snödroppar *Galanthus nivalis*. Detta är en vitt spridd europeisk art, som har förvildats på många håll på Gotland. Man skiljer den från andra arter inom släktet på de två något grågröna smala bladen, som är platt tryckta mot varann vid basen. Och på blommorna: på utsidan av vart och ett av de tre inre, små kalkbladen finns en liten v-formad grön fläck. Den turkiska snödroppen *Galanthus el-*

Bo Göran Johansson visar tidig blåstjärna *Scilla bifolia* vid Söderport. Foto: Marita Westerlind

wesii som växte i en rabatt i närheten utmärker sig däremot genom sina breda, grågröna blad som växer fram inrullade i varann. På de inre kalkbladen finns två gröna fläckar, en längst ner och en högst upp. Ofta har de flutit samman till en stor grön fläck. Den turkiska snödroppen förvildar sig inte lika lätt, men det finns gräsmattor och beteshagar på Gotland med vackra, fröspridda bestånd. I en närliggande rabatt stod två täta ruggar av långa, smala, styvt upprätta blad. En närmare tid visade att bladen var skarpt fyrkantiga i tvärsnitt. Eftersom rabatten låg vid en södervänd husvägg var blommorna redan förbi. Bladformen är unik för en grupp av *Iris* som vi kan kalla *Reticulata*-gruppen. Den vanligast odlade av dem är våriris *Iris reticulata*. Exkursionsledaren som hållit plantorna under observation sedan en tid visste att berätta att den ena gruppen var en mörkt klarblå namnform 'Harmony', som brukar beskrivas som en hybrid *Iris reticulata* × *hystrioides*. Den andra gruppen hade tidigare haft klart gula blommor, och då handlar det om vintergäcksiris *Iris danfordiae*. Det som finns i odling är en helt steril form. I inget av dessa fall kan vi hoppas på fröspridning i naturen, utan det som kan dyka upp är kvarstående plantor, oftast utan blommor och då inte möjliga att bestämma till art.

I en rabatt lite längre ner kunde vi granska den tredje snödropparten, grön snödropp *Galanthus woronowii*. Den har breda, glänsande gröna blad. I blomman har den en liten grön fläck på de inre kalkbladen (ibland splittrad i två små fläckar). Det är den ovanligaste av de snödroppar man kan få se på Gotland, en långväga gäst från östra delen av Svarta havet.

Längre ner på Södertorg passerade vi en rabatt med en lång list av vårkrokus *Crocus vernus*, här i en storvuxen blåviolett form. Mot husväggen blommade också hyacint *Hyacinthus orientalis*. In på en tvärgata såg vi nu en verkligt förvildad växt, atlasvallmo *Papaver atlanticum*, som här sedan lång tid etablerat sig genom att så sig i springorna mellan gatstenar och mot husväggar. Längre fram, under sommaren, blommar den med ljusst tegelröda blommor längs en lång gatusträcka, men nu såg vi bara de ljusgröna rosettbladen. Och så vände vi oss om, mot söder. Här, i gräsmattan fanns en blå sky av blommor. Det var liten vårstjärna *Scilla sardensis*. Dess svenska namn antyder en skillnad mot de *Scilla*-arter som kallas för blåstjärnor. Vårstjärnorna fördes tidigare till släktet *Chionodoxa*, och de skiljer sig från dessa i två avseenden: Vårstjärnan har breda vita ståndarsträngar som hålls samlade som ett smalt rör. Blomman har sex flikar som inte går ända in till basen. Blåstjärnan har smala ståndarsträngar som hålls utspärrade och blommans flikar är inskurna ända till basen.

Nu är det inte alltid så lätt att dra skarpa gränser – som vi skulle få se längre fram – och det har lett till att det tidigare släktet *Chionodoxa* nu har inordnats under *Scilla*.

Här fanns också vintergäck *Eranthis hyemalis*, vars blomning nu var på upphällningen, så vi uppehöll oss inte mer här utan lämnade Södertorg och gick ner mot f.d. Landsarkivet. Här mot en södervägg växte ett rikt bestånd av tidig blåstjärna, i vilket det fanns flera vitblommiga grupper insprängda. Så vek vi av mot Skansporten där vi gjorde en liten avstickare upp på resterna av skansen. Här hade man planterat några grupper av små krokusar, som sedan hade lyckats sprida sig upp i det tunna gräset på murkrönet. De blommade i olika färger, några var blekgula, andra vita, andra blå, en

del med mörka strimmor på utsidan, andra enfärgade. Hos dem som inte var gula kunde man i alla fall urskilja ett litet gult område i svalget. I detta fall var två arter inblandade: gullkrokus *Crocus chrysanthus* och silverkrokus *C. biflorus*. Vad som var vad vågade exkursionsledaren inte spekulera i; kanske var de rent gula exemplaren gullkrokus. Man kan köpa knölar av dem båda i lösvikt i plantskolorna som ”botaniska krokusar”. De är resultatet av korsningar av olika former av de två arterna under tidigt 1900-tal och en mängd av namnformer har skapats på så sätt.

Mot Solhem mötte vi sedan dagens rikaste bestånd av tidig blåstjärna. Men i beståndet fanns också några enstaka vårstjärna *Scilla forbesii* (tidigare *Chionodoxa*) med sitt framträdande vita öga i blomman och mer rent ljusblå än den dovt blå färgen hos tidig blåstjärna. Och när man tittade närmare så såg man blommor som inte riktigt gick att placera, med vita platta ståndarsträngar men med liten blomma utan vitt öga, till exempel. Detta var hybriden mellan tidig blåstjärna och vårstjärna *Scilla xallenii*, som förmodligen uppstått spontant här. Vi passade också på att se på en annan hybrid som stod här, gullkrokus *Crocus xstellaris*, i en form som har gått under många namn. Det som verkar användas mest är ’Yellow Giant’. Det är en gammal, steril hybrid mellan två arter, *Crocus flavus* och *C. angustifolius*, som odlades tidigare men som man mycket sällan ser i dag. Den är lätt att känna igen med sin stora pokalformade äggula kalk, invändigt med tre stora ljusgula ståndarknappar och ett litet gult märke, utvändigt med några gröna strimmor mot det gula. Eftersom den inte frösår sig så finner man den bara i utkast vid något enstaka tillfälle. Under dagen såg vi den bara i grupper där det fanns

Persisk blåstjärna *Scilla mischtschenkoana*. Foto: Marita Westerlind

anledning att tro att den planterats.

Vi skulle nu vandra ner mot Palissaderna, men först stannade vi till vid några små grupper av grekisk krokus *Crocus sieberi*, lätt igenkänd med sina violetta blommor med ett mycket framträdande gult svalg (en form har en vit zon mellan det violetta partiet ytterst i blomflikarna och det gula svalget). Den brukar blomma tidigt på våren, och den bästa blomningen var nog redan över. Här fanns också lite porslinshyacint *Puschkinia scilloides*, just i början av blomningen. Dess blommor är mycket ljus porslinsblå och inuti blomman finns en liten ”bikrona” som omger ståndare och pistill. Den kan sprida sig ganska vilt i klippta gräsmattor, vilket vi kunde se på en kyrkogård lite senare under dagen.

Palissaderna är en mycket god livsmiljö för många lökväxter som trivs bra i sluttande mark med lätt skugga från lövträden. Här såg vi mer av vårkrokusen, här i en form som sprider sig med frön och kan bilda stora bestånd. Blomman kan vara färgad i mer eller mindre kraftigt violett, men i större bestånd brukar vita blommor dominera. I svalget finner man dock alltid ett mörkviolett stråk. Här fanns också en del snökrokus *Crocus tommasinianus*. Den saluförs oftast i en vackert blåviolett färgform och den sprider sig villigt med frön. Avkomman blir dock alltmer blekt lavendelfärgad i blomman, och det var några sådana grupper som fanns här, tillsammans med spridda snödroppar. Längre ner, vid bäcken som rinner genom Palissaderna fanns också ett fint bestånd av vårstjärna *Scilla forbesii* (tidigare *Chionodoxa*), rent ljusblå i blomman, inte så mörkt flaggblå som liten vårstjärna. Den skiljs lättast från liten vårstjärna genom att den har ett stort vitt öga i blomman. Men här fanns också några plantor med helt vita blommor.

Nu var det dags att vända mot Söderport igen. I gräsmattorna utanför ringmuren fanns en del härvor av ängsvårlökens *Gagea pratensis* långa, rännformade blad. Men inga blommor. Den brukar blomma senare, men många grupper blommar inte alls eller mycket snålt. Vi tittade istället lite extra på de ljusgröna bladen av taggkörvel *Anthriscus caucalis* som stack upp i gräset vid Ringmuren strax innan Söderport. Från Söderport är den känd sedan 1852, men Linné hade noterat den mer ospecificerat från Visby ”på Gator och Kyrkogårdar” redan drygt 100 år tidigare.

Nu hade vi sett allt, trodde vi. De som tagit med sig kaffe drog sig mot vattentornet för att fika i lä från den kalla vinden. Några tog istället en liten vandring på den angränsande kyrkogården, där de nu välbekanta lök- och knölväxterna fanns i gräset omkring gravarna. Här kunde vi se mer av den gröna snödroppen som hade många vackra småplantor på ett litet område. Det fanns också en matta av porslinshyacint, det mesta ännu i knopp. Men en avvikande grupp med samma blomfärg drog till sig Jörgens uppmärksamhet. En närmare granskning visade att det var persisk vårstjärna *Scilla mischtschenkoana*, som odlas relativt sällan. Här hade den gett upphov till småplantor upp till en meter från den grav där den troligen ursprungligen planterats. En lång diskussion om den skulle betraktas som förvildad här eller ej kom att avsluta exkursionen.

Barshageudd 7 maj

Denna söndag i början av maj bjöd på vackert vårväder med klarblå himmel. Termometern visade på vårvärme men vinden var fortfarande kylig. Ett 15-tal exkursionsdeltagare hade samlats vid Sundre kyrka för att njuta av tidiga vårbloomor. Efter att en kungsörn haft flyguppvisning alldeles ovanför våra huvuden hälsade exkursionsledaren, Jörgen Petersson, välkommen och redogjorde för dagens planer.

Fågelarven *Holosteum umbellatum*, som brukar kunna ses i slänten vid kyrkan, fanns inte här i år men Jörgen hade letat fram den på Barshageudd och utverkat tillstånd att köra grusvägen ända ner till havet, så vi begav oss dit. Här fann vi några små blommande exemplar på strandvallen. Här fanns också grusviva och småfingerört *Androsace septentrionalis* och *Potentilla tabernaemontani*.

För att få se de i programmet utlovade nunneört-arterna begav vi oss tillbaka upp mot Skoge och vidare mot ”Sörmans hage” för att leta fram sloknunneört *Corydalis pumila* under enbuskarna där. Nu var det lite för sent för att få se den i blom men i skuggan under en buske fanns några ganska fräscha exemplar där den överståndna blomningen åtminstone kunde anas. De typiska flikiga stödbladen kunde i alla fall ses fint. Även om nunneörtens blomning var förbi så fanns här gott om andra blommande arter som fältsippa, fältveronika, mjuknäva, skatnäva, nagelört, lundtrav, vårlök, buskviol och nyutslagen mandelblom *Pulsatilla pratensis*, *Veronica arvensis*, *Geranium molle*, *Erodium cicutarium*, *Erophila verna*, *Arabis hirsuta*, *Gagea lutea*, *Viola hirta* och *Saxifraga granulata*. Det tidigblommande gräset vårbrodd *Anthoxanthum odora-*

Våradonis *Adonis vernalis* vid Hallbjäns i Sundre. Foto Marita Westerlind

tum fanns här samt ett annat gräs som inte kommit lika långt i utvecklingen. De typiska groddknopparna i vippan kunde bara anas men det gick ändå att se att det var knölgröe *Poa bulbosa*.

När man ändå låg på knä kunde man passa på att titta närmare på den lilla råttsvansen *Myosurus minimus* och östkustarv *Cerastium subtetrandrum* som till skillnad mot andra arvar ofta har fyra kronblad.

I en åkerkant fann vi en annan nunneört, även den överblommad, nämligen smånunneört *Corydalis intermedia*. Här fanns också några av torkan något tilltufsade exemplar av ängsvårlök *Gagea pratensis* och den intensivt blå klibbveronikan *Veronica triphyllos*.

Nu var det dags för exkursionens andra huvudnummer – våradonisen *Adonis vernalis*. Vi begav oss till Hallbjäns och satte vi oss i lä av några buskar och plockade fram matsäckarna. Solen värmdes skönt och en tornfalk ryttlade över Husrygg. Mätta och belåtna vandrade vi iväg för att njuta av våradonis i praktfull blomning. Här fanns också gott om alvararv *Cerastium pumilum*. Vi avslutade exkursionen med att beundra den magnifika utsikten mot Hoburgen och Kettelvik.

Marita Westerlind

Torsburgen 29 maj 2011

Grå, regntunga skyar som då och då öppnade sig och släppte ner väta i större eller mindre mängd. Ungefär så kan man sammanfatta denna sista söndag i maj. Men regnet behövdes så man ska inte klaga. Inte heller avskräckte det de 20-talet tappra som samlats vid Tjängdarve luke 19 år efter den stora skogsbranden och 270 år efter Linnés besök på Torsburgen. Dagens exkursionsledare, Gun Ingmansson, hälsade välkommen och började med att berätta om branden i juli 1992.

Efter denna information började vi vandra uppåt längs stigen som kantades av regnvåt, blommande skogstry och getrams *Lonicera xylosteum* och *Polygonatum odoratum*. Vägen upp bjöd också på smultron, slankstarr, spenört, blodrot, älväxing, bergslok och Sank Pers nycklar *Fragaria vesca*, *Carex flacca*, *Laserpitium latifolium*, *Potentilla erecta*, *Sesleria caerulea*, *Melica nutans* och *Orchis mascula*. Vid stenblocken bredvid stigen fanns en liten godsak, nämligen glansnäva *Geranium lucidum*. Den blommade vackert med små, söta, skära blommor och bladen var idag extra glansiga av regndroppar. Den lilla nävan blev grundligt avbildad av alla med kamera. Här hittades också den första gulkrönillen *Hippocrepis emerus* för dagen.

Uppe på burgen fanns fröbollar av fältsippa *Pulsatilla pratensis* och låga, utbreda mattor av mjölon *Arctostaphylos uva-ursi*. Vidare sågs rosettjungfrulin, blodnäva, kungsmynna, vispstarr, liljekonvalj, skogsfibbla, gul och vit fetknopp, den senare bara i knoppstadiet men man kunde ana de vita blommorna *Polygala amarella*, *Geranium sanguineum*, *Origanum vulgare*, *Carex digitata*, *Convallaria majalis*, *Hieracium sect.*

Hieracium, *Sedum acre* och *S. album*. Tre olika sorters oxbär kunde räknas in, nämligen svart oxbär, alvaroxbär och spärroxbär *Cotoneaster niger*, *C. canescens* och *C. divaricatus*. Bergskrabba *Globularia vulgaris* blommade med sin obestämbara blålila färg som är så svår att fånga på bild. Tulkört, färgmåra och backglim *Vinacetoxicum hirundinaria*, *Asperula tinctoria* och *Silene nutans* var andra torrmarksarter som fanns här. I en torraka hade en spillkråka mejslat ut sitt bohål och vi hörde den ropa.

Nu började de i början nämnda skyarna släppa ifrån sig den större mängden väta och vi såg det för gott att uppsöka Linnés grotta för en stunds fika med tak över huvudet. Vid grottan fanns ett bestånd av högresta getrams som hade tre blommor och skulle kunna vara en spontanhybrid mellan getrams *Polygonatum odoratum* och storrams *P. multiflorum* s.k. jätterams. Vi intog medhavd matsäck till tonerna av en göktyta. När regnet gett med sig något klättrade vi uppför stegen igen för att njuta av gulkronillens *Hippocrepis emerus* fina blommning i branten. Rönnen *Sorbus aucuparia* blommade med vita blomklasar och i branten växte en lind *Tilia cordata*. På vägen tillbaka över platån stötte vi på en klippoxel *S. rupicola* som kommit ny efter branden.

De brända, döda tallarna reste sig som förvridna skulpturer och ramade in den uppväxande floran på burgen mycket vackert. Under vandringen tillbaka sågs bl.a. stinknäva, fliknäva, harmynta, grusbräcka, stor fetknopp, hällklofibbla och raklosta *Geranium robertianum*, *G. dessectum*, *Satureja acinos*, *Saxifraga tridactylites*, *Sedum reflexum*, *Crepis tectorum* ssp. *glabrescens* och *Bromopsis erecta*. Några storvuxna S:t Pers nycklar *Orchis mascula*, varav några vita blev grundligt avporträtterade av alla som lyckats hålla linsen fri från regnstänk. Några korsnäckor som kalasade på frön uppe i en tall-

Regnvåt glansnäva *Geranium lucidum* vid Torsburgen. Foto Marita Westerlind.

krona fångade vårt intresse en stund innan de drog vidare.

Nu var det dags för oss också att dra vidare. Innan exkursionen avslutades stannade vi till vid en välväxt nästrot *Neottia nidus-avis* på vägen ner. Väl nere på parkeringen igen tackades exkursionsledaren för dagens insats.

Marita Westerlind

De vilda blommornas dag på Klinteberget 19 juni

På morgonen hade det kommit ett rejält regn men nu fanns bara de mörka molnen kvar och alla 45 deltagare klarade sig från väta. Klinteberget bjuder på en hel del främmande växtarter. I mitten av 1800-talet var området helt kalbetat och flera stenbrott fanns också i branterna. Helmuth Wöhler, boende på Klintebys, bestämde sig för att göra berget till klintebornas egen naturnära promenadplats. Han lyckades köpa in området och sedan 1867 är berget klintebornas gemensamma egendom. Wöhler bildade ett planteringsgille och beställde en mängd olika plantor från Tyskland, bl.a. lärk, svarttall, bergtall och bergoxel. Många av dessa arter har spridit sig väl och röjningar sker nu regelbundet.

Vi startade vår lilla vandring vid de röda skogsliljorna *Cephalanthera rubra* som blommade fint bredvid stigen. De var ovanligt många i år och vackert blommande. Även det vita exemplaret i branten var utslaget. Några skogsknipprötter *Epipactis helleborine* intill var redan i knopp. Den täta bokskogen hyser ett fint bestånd av stor skogslilja *Cephalanthera damasonium*, som mest har det räknats till ca 400 individer. I dag var det ca 150 exemplar. De stod där längs stigen och i branten, men tyvärr överblommade och intorkade.

Tvåblad *Listera ovata* blommade här och var. Kirskål och kaprifol *Aegopodium podagraria* och *Lonicera caprifolium* kantade också stigen. Vi studerade bergoxeln *Sorbus latifolia* närmare. Den har vackra breda blad med spetsiga bladflikar och grågrön undersida. Vi tittade också på sibirisk ärtbuske, gullregn, skogskornell och skogsstry *Caragana arborescens*, *Laburnum anagyroides*, *Cornus sanguinea* och *Lonicera xylostemum*. Den ryska blåtryn *Lonicera caerulea* ssp. *pallasii* var tyvärr inte i blom än.

Olika arter av hagfibblor och skogsfibblor *Hieracium* sect. *Vulgata* och sect. *Hieracium* blommade. En del såg speciella ut. Kanske har de följt med trädplantorna från Tyskland?

Vi gick sedan förbi ”Gubbens glädje” och uppför trappen till ”Slätten”, det plana öppna området högst upp, 52 m ö h. Ett bestånd av stor fetknopp *Sedum reflexum* studerades, liksom fågelbär, liguster, skogsalm och vitoxel *Prunus avium*, *Ligustrum vulgare*, *Ulmus glabra* och *Sorbus aria*. Vi fikade med en fantastisk utsikt (man lär kunna se 10 kyrkor här ifrån). När vi var klara gick vi nerför trappan och där stod en högvuxen röd skogslilja *Cephalanthera rubra* mitt på ett trappsteg. Vi tog ett försiktigt kliv åt sidan och gick tillbaka till bilarna.

Gun Ingmansson

De vilda blommornas dag vid Botvaldevik

För tionde året i rad anordnades runt om i Norden detta arrangemang. Efter en blöt och regnig natt sprack himlen lagom upp till samlingen klockan tio vid hamnen i Botvaldevik, där 27 personer anslöt för exkursion.

Redan i vägkanterna ut mot hamnen fanns rätt gott om nyutslagna salepsrötter *Anacamptis pyramidalis*, dagens första orkidé. Här fanns också solvända, stormåra, blåeld och vargtörel *Helianthemum nummularium*, *Galium album*, *Echium vulgare* och *Euphorbia esula*. Lite nordväst om fiskeläget fanns vid en f.d. fiskodling några blommande exemplar av kärrvial *Lathyrus palustris*, andra var bara i knopp. I fukten sågs även svärdsiljornas *Iris pseudacorus* stora gula blommor och klöverärtens *Tetragonolobus maritimus* lite mindre. I de torra enbuskmarkerna växte också slätterfibbla, vitmåra och färgmåra *Hypochoeris maculata*, *Galium boreale* och *Asperula tinctoria*. På lite skräpigare mark bakom husen i byn sågs kornvallmo, ryssgubbe, penningört, skuggnäva och stillfrö *Papaver rhoeas*, *Bunias orientalis*, *Thlaspi arvense*, *Geranium pyrenaicum* och *Descurainia sophia*.

Vi fortsatte norrut och in på strandängarna, där äkta höskallra *Rhinanthus serotinus* ssp. *vernalis* stod i gula fält. Av mer saltpåverkade arter noterades rikligt blommande strandkrypa, salttåg och glesstarr *Glaux maritima*, *Juncus gerardii* och *Carex distans*. Den mattbildande saltnarven *Spergularia salina* hade just slagit ut sina första rosa blommor medan glasörten *Salicornia europaea* endast hade börjat sträcka upp sina korvlika skott. Enstaka kustarun *Centarium littorale* var nu i blom. I tidvis översvämmade svackor fanns blåsäv, havssäv och agnsäv *Schoenoplectus tabernaemontani*, *S. maritimus* och *Eleocharis uniglumis*. Vid några enar *Juniperus communis* mötte oss några nya orkidéer nämligen skogsnycklar, ängsnycklar och skogsnattviol *Dactylor-*

Stor skogslilja *Cephalanthera damasonium*, röd skogslilja *C. rubra* och en vitblommig form av röd skogslilja i branten på Klinteberget. Foto Marita Westerlind.

hiza maculata ssp. *fuchsii*, *D. incarnata* och *Platanthera bifolia* ssp. *latiflora*.

Vi fortsatte körvägen norrut och vek av inåt land, där knappag bildade fält i fuktiga svackor. I kanterna hade just den tidiga ängsgentianan *Gentianella amarella* var. *lingulata* börjat sin blomning. Enstaka plantor av honungsblomster och flugblomster *Herminium monorchis* och *Ophrys insectifera* var i blom, men purpurknipproten *Epipactis atrorubens* hittades bara i knopp. Några i gruppen noterade även en tidigt uppstickande kärrknipprot *E. palustris*. På torrare delar växte kattföt, praktbrunört och backklöver *Antennaria dioica*, *Prunella grandiflora* och *Trifolium montanum*. Nära en grind besågs rätt gott om revig blåfibbla *Pilosella cymosa* ssp. *praealta* var. *bauhinii*, en inkomling till ön.

I skogskanten inåt land höjer sig nu en dryga metern hög strandvall, som detta år var bemängd med vinterns driftmaterial i form av döda växter men också plastflaskor och annat. Under vintern hade det alltså varit ett ordentligt högvatten och nordosten hade tryckt upp allt löst material ända hit. Det var lite främmande att se de röda skogsliljorna *Cephalanthera rubra* mitt i driften. De fanns ju förstås även mitt uppe på strandvallen dit vågorna inte nått och i den frodiga skogen därbakom. Här fann vi också överblommad vit skogslilja *C. longifolia*, men tyvärr inga hybrider, vilka setts tidigare i området. I mjölonmattorna på strandvallen fanns grönpyrola *Pyrola chlorantha* i blom och i den fuktiga skogen högvuxen sårläka och nästrot *Sanicula europaea* och *Neottia nidus-avis*. Vi gjorde nu paus med medhavd matsäck på den torra strandvallen.

Väster om den frodiga och mossdominerade barrskogen finns en kalkgräsmyr, som i år p.g.a. torkan var utan fukt. På tuvor stod honungsblomster, vanlig brudsporre, blodnycklar och flugblomster *Herminium monorchis*, *Gymnadenia conopsea*, *Dactylorhiza incarnata* var. *cruenta* och *Ophrys insectifera*. En tidigt blommande praktsporre *Gymnadenia conopsea* var. *densiflora* stod högvuxen med sitt täta och kolvlika blomax. Därefter vände vi tillbaka söderut mot hamnen, där ledarna för exkursionen Elsa, Lars-Åke och Jörgen tackade för det stora intresset.

Jörgen Petersson

Lilla orkidéresan 9 juli

Som traditionen bjuder startade vår resa från Visby, där förväntansfulla deltagare klev på och i stort sett fyllde en hel buss. Vi hade dessutom två följevilar. Vädret var mycket bra, soligt och lagom varmt för att röra sig ute.

Första stoppet på denna resa, som i år går norrut, blir Bälsalvret. Via en stätta över den vackra och mycket långa bandtunen kliver vi in i området. Terrängen är delvis rätt tuvig och därmed svårgången, så några föredrar att hålla sig närmare tunen där man tar sig fram lättare. Var man än går får man i alla fall se mängder av olika orkidéarter. Luktsporrarna *Gymnadenia odoratissima* har just börjat blomma och visar på sin färgvariation genom att några är tämligen ljusa och vissa exemplar helt vita. Vanlig brudsporre *G. conopsea* var. *conopsea* liksom praktsporre *G. conopsea* var. *densiflora* finns båda också i mängder. Den senare har precis börjat växa till sig och imponerar på

deltagarna. Kärrknipprot *Epipactis palustris* och ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata* var. *incarnata* hör ju till ett sådant här område, liksom sumpnycklar *D. majalis* ssp. *traunsteineri* som riktigt lyser bland axagen. Vi noterar också en trolig hybrid mellan sump- och ängsnycklar *D. incarnata* var. *incarnata* x *D. majalis* ssp. *traunsteineri*. Någon enstaka blodnyckel *D. incarnata* var. *cruenta* och vaxnyckel *D. incarnata* var. *ochroleuca* kunde också letas fram, liksom nattviol *Platanthera bifolia* och tvåblad *Listera ovata* som också antecknas på lokallistan. Vi lämnar den tuviga källmyrsdelen och kommer ut på blekeområdet med sin unika vegetation av blodtopp *Sanguisorba officinalis*, vätögontröst *Euphrasia stricta* var. *gotlandica*, ängsvädd *Succisa pratensis*, alvargräslök *Allium schoenoprasum* var. *alvarense*, ängsstarr *Carex hostiana* och jämtstarr *C. lepidocarpa* ssp. *jemtlandica*. Här hittar vi flugblomster *Ophrys insectifera* och en hel del honungsblomster *Herminium monorchis*. Enstaka purpurknipprötter *Epipactis atrorubens* växer nära tunen. Apollofjärilar och luktgräsfjärilar passerar mellan oss, men ingen väddnätfjäril som området är känt för. Den har redan flugit klart för i år.

Nu står bussen beredd vid stora infaren för att ta oss till Bogeviden. Detta förvånansvärt orkidérika område ligger inklämt mellan en motions slinga i en fuktig barrskog. Flugblomster, ängsnycklar, tvåblad och vanlig brudsporre är vanliga, liksom purpurknipprot och kärrknipprot. På en praktsporre sitter en sexfläckig bastardsvärmare, som får många att greppa kameran. Luktsporrar och honungsblomster är på topp, men gruppen av blodnycklar, som var så fina för några dagar sedan under rekognoseringen, är nu puts väck! Ett enda exemplar av skogsknipprot *Epipactis helleborine*, ännu i hård knopp, letas fram. Grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*, skogsnycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii* och en överblommad johannesnyckel *Orchis militaris* kan också noteras. Sist på listan för den här lokalen blir en hybrid mellan nattviol och grönvit nattviol *Platanthera bifolia* x *chlorantha*.

Magarna kurrar och det är hög tid för matsäcken. Bussen tar oss till Lergrav, där vi kan sitta i slänten bland raukarna, äta och njuta av utsikten över havet. Både apollofjärilar och makaonfjärilar ses också, den senare även som vacker grön larv krypandes på en botanistkänga.

Nästa stopp blir Sundsnäset i Hellvi. Där går vi först en kort sträcka in i skogen för att se ett fint bestånd av röd skogslilja *Cephalanthera rubra*, ännu i fin blomning. Därefter vandrar vi tillbaka till vägen och ner på en mindre väg. Där vid vägkanten växer ängstoppklocka *Campanula glomerata* ssp. *glomerata*, en art som är ny för de flesta deltagarna. Backklöver *Trifolium montanum*, numera med på rödlistan, står strax intill. Nu får vi också med vit skogslilja *C. longifolia*, liksom nästrot *Neottia nidus-avis* på vår lista. Båda är förstås helt överblommade. Någon purpurknipprot passeras också på vår väg mot huvudmålet – knärot *Goodyera repens*. Denna på Gotland rätt ovanliga orkidé, är dessutom svårsedd. Under rekognoseringen hade vi satt en slinga toapapper i ett träd och den gjorde att vi hittade rätt direkt. Knäroten är en senblommande art och de flesta var i knopp, men vi räknar till ca 20 exemplar som skall gå i blom. Vi uppmanar alla att rapportera knärot, eftersom det är Årets växt detta år. Arten verkar minska i hela landet, främst på grund av det moderna skogsbruket. På en gammal gran intill hittar Ingrid

Fr.v. uppifrån: Kärrknipprot *Epipactis palustris*, honungsblomster *Herminium monorchis*, luktsporre *Gymnadenia odoratissima*, fotografer på Bälsalvret, matpaus vid Lergrav, fika vid Bästeträsk, sexfläckig bastardsvärmare på praktsporre *Gymnadenia conopsea* var. *densiflora*.
Foto: Marita Westerlind

kattfotslav *Arthonia leucopellaea* och på tillbakavägen upptäcker vi ett fint bestånd av blommande ryl *Chimaphila umbellata*.

Nu tar vi oss tvärs över ön mot Fleringe. Vi behöver en kort paus, så dricka och kex dukas upp vid Bäste träsk's norra strand. Där kan vi passa på att njuta av salepsrot *Anacamptis pyramidalis*, som ännu blommar så fint. Vägen in mot Blå Lagunen går delvis genom ett fuktigt område. Där kan vi visa på gulyxne *Liparis loeselii*, de flesta överblommade men ett par exemplar är ännu helt fräscha. Medan vi går där och njuter av dem och även ängsnycklar, vaxnycklar, vanlig brudsporre och praktsporre dammar en strid ström av bilar tätt förbi oss på väg mot ett hägrande bad i det före detta kalkbrottet.

Detta får bli det sista stoppet för den här gången. I bussen mot Visby räknar vi in 25 olika taxa, varav två hybrider, sedda på en dag!

Gun Ingmansson

Sundrealvret och Sandvik 17 juli

Den årliga Linnéexkursionen i samarbete med Naturum skulle denna härliga somrardag ägnas åt alvar- och strandväxter i Sundre. Dagens exkursionsledare, Jörgen Petersson, kunde hälsa 45 förväntansfulla deltagare välkomna. P.g.a. det stora intresset försökte vi decimera antalet bilar genom samåkning och styrde sedan kosan mot Sundrealvret.

I gruset där vi parkerat växte torktåliga arter som gulmåra, tulkört och backtimjan *Galium verum*, *Vincetoxicum hirundinaria* och *Thymus serpyllum*. Ett gräs som är mycket vackert när det blommar är grusslok *Melica ciliata*. Det hade inte riktigt kommit igång än, men några tuvor visade upp sina vitludna vippor. Liten sandlilja *Anthericum ramosum* blommade också fint.

Vår lav-expert, Lars-Åke Pettersson, visade masklav och snölav *Thamnolia vermicularis* och *Cetraria nivalis* som är typiska alvar-lavar. Vi kunde också studera gotlandssolvändans *Fumana procumbens* krypande, halvbuskiga växtsätt.

En jordhög drog till sig vårt intresse. Vid den fanns pukvete, bosyska, riddarsporre, vitblåra, fältkrassing, åkertistel *Melampyrum arvense*, *Ballota nigra*, *Consolida regalis*, *Silene latifolia* ssp. *alba*, *Lepidium campestre*, *Cirsium arvense* och stora stiliga exemplar av ulltistel *Onopordium acanthium*. En utblommad stor haverrot *Tragopogon dubius* föranledde en liten föreläsning om rödlistning och hotkategorier av exkursionsledaren. Stor haverrot tillhör hotkategori VU, vilket betyder att den är sårbar.

Vandringen fortsatte över alvaret och vi såg bl.a. rödmire, harmynta, vit fetknopp, alvargräslök, jordtistel, praktbrunört, alvarglim och knutarv *Anagallis arvensis*, *Satureja acinos*, *Sedum album*, *Allium schoenoprasum* var. *alvarense*, *Cirsium acuale*, *Prunella grandiflora*, *Silene uniflora* ssp. *petraea* och *Sagina nodosa*. Finnoxel *Sorbus hybrida* kunde jämföras med vanlig oxel *S. intermedia* då de växte intill varann. Nu plockade Jörgen fram sin GPS för att leda oss till en annan rödlistad växt, nämligen piggfrö *Lappula squarrosa* (EN – starkt hotad). Och det skulle visa sig att GPS-en var

ganska nödvändig. Alvarformen av piggför är ju småväxt och de exemplar som växte här i alvargruset var pyttesmå, bara några centimeter höga. För att se de blekt himmelsblå blommorna var man tvungen att krypa på alla fyra och ville man se de taggiga frukterna kom luppen väl till pass. Piggföröet var en ny bekantskap för flera av deltagarna och nya arter är ju alltid en extra krydda.

Nu vände vi åter till bilarna och fortsatte den smala, knöliga vägen ner till Sandvik. De som hade matsäck med satte sig i skugga eller solgass och avnjöt den medan de som inte hade njöt av den vackra stranden och utsikten över det solglittriga havet.

I sanden på stranddynen växte sandrör, strandråg, sandsallat, strandvial, marviol, krusskräppa strandkvickrot och saltarv *Ammophila arenaria*, *Leymus arenarius*, *Mulgedium tataricum*, *Lathyrus japonicus*, *Cakile maritima* ssp. *baltica*, *Rumex crispus*, *Elytrigia juncea* och *Honckenya peploides*. Vi vandrade på klapperstenen söderut och såg strandmålla, svartkavle, blankstarr, havssäv, gåsört, strandklo, strandkål och vejde *Atriplex litoralis*, *Alopecurus arundinaceus*, *Carex otrubae*, *Schoenoplectus maritimus*, *Argentina anserina*, *Lycopus europaeus*, *Crambe maritima* och *Isatis tinctoria* längs vår väg. På en strandkvanne *Angelica archangelica* ssp. *littoralis* satt inte mindre än fem makaonfjärilslarver och mumsade på samma blomställning. Ännu lite längre söderut fanns ett större bestånd stora, stiliga strandkvanne. Mycket vackra med sina vinröda, grova stjälkar och gulvita fröställningar.

När strandkvannen blivit fotograferad ur alla vinklar vände vi tillbaka. På den vackra sandheden som lyste fläckvis lila av baktimjankuddar *Thymus serpyllum* kunde vi också räkna in såpört, gulkämpar och sandstarr *Gypsophila fastigiata*, *Plantago maritima* och *Carex arenaria*. Tillbaka vid utgångspunkten tackade vi exkursionsledaren för en fin exkursion med många trevliga arter.

Marita Westerlind

Piggfö *Lappula squarrosa* i gruset på Sundrealvret. Foto Marita Westerlind.

Blautmyrskogen 7 augusti

Denna augustisöndag skulle ägnas åt skogen, närmare bestämt Blautmyrskogen i Gothem. Dagens exkursionsledare, Jörgen Petersson, mötte upp 15-talet stövelklädda deltagare vid P-platsen vid Tjelvars grav. Att det kunde bli blött hörs ju på namnet på skogen vi ämnade besöka. När vi samlat ihop oss åkte vi en liten bit för att parkera i ett grustag i utkanten av naturreservatet. Jörgen började med att berätta lite om skogar på Gotland och då speciellt om Blautmyrskogen som är en av öns få naturskogar.

Innan vi lämnade grustaget tittade vi på bitterfibbla *Picris hieracioides*, en art som spridit sig explosionsartat norrut över ön på senare år. Här sågs också backlök *Allium oleraceum* och en vackert rosablommig bockrot *Pimpinella saxifraga*. Vägen in i skogen kantades av salmbär, vildmorot och skogstry med mogna, röda bär *Rubus caesius*, *Daucus carota* och *Lonicera xylosteum*. Nu vek vi av in i skogen och här stod blad och fröställningar av såriläka *Sanicula europaea*. Vidare fanns bergmynta, blodrot, jordtistel, vägtistel och knappstånds *Satureja vulgaris*, *Potentilla erecta*, *Cirsium acaule*, *C. vulgare* och *Senecio jacobaea* ssp. *dunensis*. Lundskafting *Brachypodium sylvaticum*, som är ett av de vanligaste skogsgräsen på Gotland, växte här rikligt. De i programmet utlovade, mer sällsynta gräsen skugglosta, strävlosta och skogskorn *Bromopsis ramosa*, *B. benekenii* och *Hordelymus europaeus* skulle vi få se samtliga under dagen. Skugglosta var det första av dessa vi träffade på och efter att ha gått ytterligare en liten bit även skogskorn.

Att vi befann oss i skogen märktes om inte annat på epitetet i namnet på många växter vi såg – skogssallat, skogskornell, skogsknipprot, skogsnycklar och skogsstarr *Mycelis muralis*, *Cornus sanguinea*, *Epipactis helleborine*, *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii* och *Carex sylvatica*. Vårärt *Lathyrus vernus*, som man annars oftast möter i

Exkursionsdeltagare nyss utkomna ur Blautmyrskogen. Foto Marita Westerlind.

lövskogar och ängen, fanns här. Vi såg också piggrör *Calamagrostis varia*, som ju är norra Gotlands egen specialitet, strävlost *Bromopsis benekenii* och tallört *Monotropa hypopitus*, som efter närmare granskning bestämdes till kal tallört *M. hypopitus* ssp. *hypophegea*.

Nu kom vi in i en riktig sagoskog med stora grova granar och murgröna *Hedera helix* som klättrade uppför trädstammarna. Ett bestånd av skogskorn *Hordelymus europaeus* var här lite fräschare och grönare än de vi sett hittills och det fick bli ändhållplats. Vi vände tillbaka mot utgångspunkten och stannade till i en glänta med blommande praktsporre *Gymnadenia conopsea* var. *densiflora*, fröställningar av nattviol, troligen grönvit *Platanthera chlorantha* och långbladig spåtistel *Carlina vulgaris* ssp. *stricta*. I mossan stod knärot *Goodyera repens* som av Svenska Botaniska Föreningen är utsedd till årets växt. Efter att ha letat runt lite och räknat in fler exemplar av knärot sökte vi oss ut ur skogen, hämtade bilarna och körde tillbaka till samlingspunkten vid Tjelvars grav. Här sökte vi upp en varsin sten att inta medhavd matsäck på. När termosarna blivit tomma avslutades exkursionen. Några som däremot inte fått nog av skogen fortsatte till Gothemshammar för att räkna knärot.

Marita Westerlind

Vivesholm 4 september

Sensommar, på gränsen till höst. Men denna söndag dröjde sig sommarvärmen kvar och det fina vädret hade lockat ett 20-tal exkursionssugna till samlingsplatsen vid Karlsöbåten i Klintehamns hamn. Nu var det inte Karlsö vi ämnade besöka den här gången men väl Vivesholm, denna vackra udde med betade strandängar och intressant flora.

Exkursionsledaren för dagen, Gun Ingmansson, hälsade alla välkomna och efter inledningspratet rullade vi i en lång bilkaravan genom grinden på Vivesholm. Några söndagspromenerande hundägare såg lite bestörta ut över antalet fordon som passerade.

När vi parkerat och ytterligare någon deltagare anslutit sneddade vi genom ett skogsparti ner mot stranden. Här blommade höstfibbla, tusensköna, småborre, rölleka, solvända, rödklint, backnejlika, ängsvädd, gulmåra och den numera rödlistade backklövern *Leontodon autumnalis*, *Bellis perennis*, *Agrimonia eupatoria*, *Achillea millefolium*, *Helianthemum nummularium*, *Centaurea jacea*, *Dianthus deltoides*, *Succisa pratensis*, *Galium verum* och *Trifolium montanum*.

Nu öppnade sig strandängarna framför oss med salttåliga växter som gulkämpar, baltisk strandmalört, kust- och dvärgarun, rödtoppa och havssålting *Plantago maritima*, *Seriphidium maritimum* ssp. *humifusa*, *Centaureum littorale*, *C. pulchellum*, *Odontites vulgaris* och *Triglochin maritima*. En och annan trift *Armeria maritima* blommade fortfarande och i skonorna lyste det rött av glasört och saltört *Salicornia europaea* och *Suaeda maritima*.

Vi fick närkontakt med dem vi har att tacka för de fina, öppna strandängarna – en

skock nyfikna kvigor. När de kollat läget och stillat sin nyfikenhet lämnade de oss ifred och vi kunde fortsätta botaniserandet. Den sällsynta saltmållan *Atriplex pedunculata* med sina säregna frukter letades upp liksom sumpgentiana, knutarv och smultronklöver *Gentianella uliginosa*, *Sagina nodosa* och *Trifolium fragiferum*. I ett hjulspår fanns en annan sällsynthet, nämligen knutört *Anagallis minima*. Den är så pytteliten att man måste krypa på alla fyra för att kunna se den.

När vi sett oss mätta på knutörten vände vi västerut upp bland enbuskarna där det växte stagg *Nardus stricta*, ett gräs som inte är så vanligt på Gotland. På väg ner mot strandvallen sågs strandnarv, vildlin och den svårседda strandnälen *Sagina maritima*, *Linum catharticum* och *Bupleurum tenuissimum*.

På stranden växte hundtunga, sandsallat, krusskräppa, gåsört och blåmålla *Cynoglossum officinale*, *Mulgedium tataricum*, *Rumex crispus*, *Argentina anserina* och *Chenopodium glaucum*. Bland klapperstenen lyste små grupper med blå blommor. Det var klittviol *Viola tricolor* ssp. *curtisii*, en form av styvmorsviol som man sällsynt kan finna på stränder. Detta var en ny lokal för arten. Stora blaffor av trampört föranledde närmare granskning. Jodå, de brunglänsande frukterna stack långt ut ur hyllet – det var näbbtrampört *Polygonum oxyspermum*. Vi räknade in 30 exemplar och även detta var en ny lokal. Detta fina fynd fick avrunda exkursionen och vi vandrade tillbaka för en stunds fika i solskenet.

Marita Westerlind

Klittviol *Viola tricolor* ssp. *curtisii* på stranden på Vivesholm. Foto Marita Westerlind.

Svampexkursion till Stenkyrka 25 september

Detta år var svamptillgången ojämnt fördelad vilket bland annat gällde Ekebysänget i Stenkyrka, det tilltänkta målet för GBF's exkursion Där betade fåren i fred och ro och nästan inga fruktkroppar var synliga. Därför for vi – ett femtontal deltagare – iväg ut till kusten, närmare bestämt Stenkyrkehuk. Vi parkerade vid Alstäde och vandrade sedan tillsammans upp till fyren. Vid återkomsten till parkeringsplatsen demonstrerades svampskörden. De flesta svamparna var barrskogsarter men ett vackert undantag var en ståtlig spindelskivling, *Cortinarius eucaeruleus*, som är knuten till ek. Den blev bestämd av expertis vid Nordiska Svampkongressen, som detta år hölls på Gotland. Också violettrandad spindelskivling, *Cortinarius pseudoglaucopus*, namngavs av dem. Några jordstjärnor blev funna, den rätt vanliga kragjordstjärnan, *Geastrum triplex*, och den mindre vanliga fyrflikiga, *Geastrum quadrifidum*. På öppen gräsmark vid fyren växte både svart hattmurkla och sotmurkla, *Helvella lacunosa* och *H. nigricans*, och där kunde vi beundra en almstubbe som var helt översållad av sidenticka, *Trametes versicolor*. Sopparnas tid var förbi och det var ont om kremlor. Av blodriskor såg vi rätt många vinriskor, *Lactarius sanguifluus*, en välsmakande men tämligen okänd gotländsk matsvamp. Till sist var det dags för den medhavda matsäcken, som intogs nära havet. Som ledare fungerade

Elsa Bohus Jensen

I nedanstående lista följer nomenklaturen Hallingbäck, T. & Aronsson, G. (red.) 1998: Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. ArtDatabanken, SLU, Uppsala, 2nd revised and extended printing samt Funga Nordica, red. H Knudsen och J, Vesterholt, Nordsvamp Copenhagen 2008. Rödlisterkategorier ur Gårdenfors, U. (red.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala. VU=sårbar, NT=nära hotad.

<i>Agaricus semotus</i>	dvärgchampinjon	
<i>Amanita citrina</i>	vitgul flugsvamp	
<i>Calocera viscosa</i>	gullhorn	
<i>Cantharellus lutescens</i>	rödgul trumpetsvamp	
<i>Clavariadelphus truncatus</i>	flattoppad trumpetsvamp	NT
<i>Coprinus comatus</i>	fjällig bläcksvamp	
<i>Coprinus micaceus</i>	glitterbläcksvamp	
<i>Cortinarius barbarorum</i>	barrskogsfagerspindling	
<i>Cortinarius eucaeruleus</i>		VU
<i>Cortinarius fraudulosus</i>	granrotspindling	VU
<i>Cortinarius mussivus</i>	odörspindling	NT
<i>Cortinarius odorifer</i>	anisspindling	
<i>Cortinarius pseudoglaucopus</i>	violettrandad spindling	VU
<i>Cortinarius salor</i>	blå slemspindling	
<i>Cortinarius venetus</i>	olivspindling	

<i>Geastrum quadrifidum</i>	fyrflikig jordstjärna	
<i>Geastrum triplex</i>	kragjordstjärna	
<i>Entoloma asprellum</i>	strimnopping	
<i>Entoloma incana</i>	grönnopping	
<i>Gloeophyllum sepiarium</i>	vedmussling	
<i>Hebeloma edurum</i>	kakaofränskivling	
<i>Hebeloma sinapizans</i>	senapsfränskivling	
<i>Hebeloma crustuliniforme</i>	vanlig fränskivling	
<i>Helvella nigricans</i>	sotmurkla	
<i>Helvella crispa</i>	vit hattmurkla	
<i>Helvella lacunosa</i>	svart hattmurkla	
<i>Hydnum albidum</i>	vit taggsvamp	VU
<i>Hydnum rufescens</i>	rödgul taggsvamp	
<i>Inocybe geophylla</i>	sidentråding	
<i>Inocybe rimosa</i>	topptråding	
<i>Lactarius deterrimus</i>	granblodriska	
<i>Lactarius sanguifluus</i>	vinriskä	
<i>Lepiota cristata</i>	syrlig fjällskivling	
<i>Rhizopogon roseolus</i>	rodnande hartryffel	
<i>Russula queletii</i>	krusbärskremla	
<i>Suillus collinitus</i>	mörk grynsopp	
<i>Suillus luteus</i>	smörsopp	
<i>Trametes versicolor</i>	sidenticka	
<i>Tricholoma aurantium</i>	brandmusseron	
<i>Tricholoma fracticum</i>	besk kastanjemusseron	
<i>Tricholoma terreum</i>	jordmusseron	

Summa 41 arter

Svampletning vid Stenkyrkehucs fyr. I förgrunden en stubbe med sidenticka *Trametes versicolor*.
Foto: Jörgen Petersson

Innehåll

- 47 Elsa Bohus Jensen
Gotländska svampar i den nya rödlistan 2010
- 60 Mikael Jeppson
Rödlistade och sällsynta svampar i Ojnareskogen
- 66 Gun Ingmansson
Knärot *Goodyera repens* på Gotland
- 72 Exkursionsrapporter 2011

Öppet hus sommaren 2012

Vi har som tidigare Öppet hus-träffar i år, med början måndag 11 juni. Alla som har frågor, behöver bestämningshjälp eller bara vill träffa likasinnade är välkomna!

Vi har öppet varannan måndag från kl. 19 (jämna veckor) fram till och med 6 augusti, dvs. 11 juni, 25 juni, 9 juli, 23 juli och 6 augusti.

Adress: "Vita huset", Ekmansgatan 11 (f.d. Baptistkyrkans lokaler, en trappa ner).

Välkommen!

